

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบัน เมื่อพูดถึงเรื่อง “ความเป็นนักวิชาชีพด้านการผลิตรายการละครของผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์” นั้น ยังไม่ปรากฏถึงการอธิบายหรือให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรงหรือชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาวิจัยเรื่อง “*ความเป็นนักวิชาชีพด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์ในทัศนะของผู้ผลิตรายการและนักวิจารณ์*” นี้ มีความครอบคลุมในเนื้อหา และก่อให้เกิดการอธิบายหรือการให้ความหมายอย่างชัดเจนมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็น “นักวิชาชีพ” (Professionalism)

1.1 ความหมาย

คำว่า “ความเป็นนักวิชาชีพ” (Professionalism) ใน The Oxford Dictionary and Thesaurus, 1995 ได้นิยามว่าหมายถึง “คุณภาพ ลักษณะ หรือลักษณะเฉพาะที่เป็นต้นแบบของอาชีพ หรือของผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะในเรื่องของความสามารถ และทักษะความเชี่ยวชาญต่าง ๆ”

หรือใน Webster’s New World Dictionary of American English, 1993 ก็ได้ให้ความหมายของ “ความเป็นนักวิชาชีพ” (Professionalism) ไว้ว่า “คุณภาพ หรือลักษณะทางด้านอาชีพหรือวิชาชีพ สถานภาพของวิชาชีพ”

ทางด้านสาขาวิชาบริหารบุคคล (Personnel Administration) ได้กำหนดคำจำกัดความของคำว่า “นักวิชาชีพ” ไว้ว่าหมายถึง สมาชิกของกลุ่มทางวิชาชีพ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ (ติน ปรัชญพฤทธิ, 2535)

- (1) การยึดถือเอาทฤษฎีที่เป็นระบบเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน
- (2) การมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของตนเอง
- (3) การได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ

- (4) การมีจรรยาบรรณ
- (5) การมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม

ในขณะที่ทางด้านการประชาสัมพันธ์ Grunig (1984 : 66 อ้างใน กุลธิดา ธรรมวิวัฒน์, 2542 : 3) ได้วิจัยถึงลักษณะของความเป็น “นักวิชาชีพ” พบว่ามีอยู่ 5 ประการด้วยกัน คือ

- (1) มีคุณค่าในความเป็นนักวิชาชีพ กล่าวคือ เห็นแก่ผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว
- (2) เป็นสมาชิกในองค์กรวิชาชีพ
- (3) ยึดมั่นในบรรทัดฐานวิชาชีพ ซึ่งในที่นี้หมายถึง จรรยาบรรณวิชาชีพนั่นเอง
- (4) มีองค์ความรู้ที่ชัดเจน
- (5) มีทักษะด้านเทคนิคที่ได้รับจากการศึกษา หรือฝึกอบรม

สุภา ศิรามานนท์ นักหนังสือพิมพ์อาวุโส (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช : การข่าวและบรรณาธิการ หน่วยที่ 1-5) ได้กล่าวถึงนักข่าวที่มีความเป็นนักวิชาชีพ หรือมี “อาชีพปฏิญาณ” ว่าจะต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อย 3 ประการคือ

- 1.การทำงานจะต้องเป็นเอकरะ (หมายถึงงานที่ไม่ขึ้นอยู่ใคร) ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งงานนั้น ๆ จำต้องอุทิศตัวเสียสละเพื่องานอันนั้นชั่วชีวิต
- 2.การทำงานนั้นจำเป็นต้องใช้บุคคลผู้มีการศึกษาพิเศษเฉพาะและได้รับอบรมพิเศษ
- 3.การทำงานนั้นจะต้องมีการจัดตั้งมาตรฐานและเป้าหมายต่าง ๆ ทางวิชาชีพของตนขึ้นไว้โดยแน่ชัด ซึ่งมาตรฐานและเป้าหมายเหล่านี้ จะต้องไม่เกี่ยวข้องและไม่ใช่มูลเหตุจูงใจเรื่องกำไร งานอันนั้นจึงต้องมีองค์การจัดตั้งทางวิชาชีพเพื่อจะให้เป็นปัจจัยในการธำรงรักษา และในการยกระดับมาตรฐานและเป้าหมายเหล่านี้ให้สูงส่งยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อจะให้เป็นปัจจัยในการดำเนินปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

นอกจากนี้ Geoffrey Millerson (อ้างถึงใน ดิน ปรัชญพฤทธิ, 2535) กล่าวว่า “วิชาชีพนิยม” หรือ “Professionalism” นี้มาจากรากศัพท์ภาษาละติน คือ “Profiteri” (Pro+fateri)

สำหรับความหมายในทางวิชาการนั้น “วิชาชีพนิยม” หมายถึง องค์ความรู้หรือ ความรอบรู้เกี่ยวกับอาชีพของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านั้นเห็นว่ามีค่า และพยายามผลักดัน

ให้สาธารณชนยอมรับสถานภาพอาชีพของตน และจากผลงานของ H.Wilensky และของ G.Ritzer และ H.M. Trice พบว่างานใดที่จะได้ชื่อว่าวิชาชีพหรือไม่นั้น จำเป็นต้องมีลักษณะตรงตามเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างน้อยที่สุด 18 เกณฑ์ด้วยกันดังนี้ คือ

1. มีการประกอบอาชีพเต็มเวลา กล่าวคือ ต้องอุทิศเวลาให้กับอาชีพนั้น ๆ อย่างเต็มที่นั้นก็คือ มีการปฏิบัติงานที่ต่อเนื่อง และได้รับค่าตอบแทนอย่างสม่ำเสมอ
2. มีการจัดแผนงานการศึกษาโดยสมาคมวิชาชีพ หมายถึงมีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
3. สถานภาพของสมาคมวิชาชีพ ต้องมีกฎหมายรองรับ เพื่อให้มีผลผูกมัดทางกฎหมายซึ่งจะทำให้สาธารณชนยอมรับกับทั้งยังเป็นการปกป้องอาชีพ และป้องกันมิให้ผู้ประกอบอาชีพนั้นเอาัดเอาเปรียบลูกค้าหรือประชาชน
4. การมีจรรยาบรรณวิชาชีพ หรือมาตรฐานความประพฤติทางวิชาชีพ
5. การมีองค์ความรู้ที่เป็นระบบหรือองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีซึ่งได้มีการสั่งสมมาเป็นเวลานาน
6. การเป็นที่ยอมรับของสังคม วิชาชีพนิยมที่สมบูรณ์มีพื้นฐานอยู่บนความรอบรู้ ความเชี่ยวชาญ ความเป็นปณัย และความยุติธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้คนและรัฐบาลมีความศรัทธาและยอมรับ
7. การมีความรอบรู้ในวิชาชีพ ความรอบรู้ดังกล่าวรวมถึงความรอบรู้แบบเบ็ดเสร็จ (absolute expertise) และความรอบรู้เกี่ยวกับแนวโน้ม (relevant expertise)
8. การให้บริการตามมาตรฐานวิชาชีพ ปริมาณ คุณภาพ สเนราคา และเงื่อนไขการจ่ายเงิน ควรเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพ
9. การมีความเป็นอิสระในวิชาชีพ การตัดสินใจในการปฏิบัติงานมีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง และมาตรฐานวิชาชีพโดยปราศจากความรักและความเกลียด และไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของผู้หนึ่ง ผู้ใด หรือของอคติทั้งปวง
10. การได้รับการศึกษาตามสาขาวิชาที่ตนใช้ในการประกอบอาชีพ นั่นก็คือ นักวิชาชีพจะต้องรู้แจ้งแทงทะลุ ลุ่มลึก กว้างและไกล
11. การมีผู้คอยสนับสนุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจหมายถึงครู อาจารย์ รุ่นพี่ หรือบุคคลที่เคารพนับถือ
12. มีการวางแผนล่วงหน้าที่จะประกอบอาชีพ ซึ่งหมายถึงการเตรียมตัวเตรียมใจที่จะประกอบอาชีพในสาขาวิชาที่ตนเรียนมาอย่างเต็มที่

13. มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน ซึ่งหมายถึง การมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพที่ได้วางแผนไว้แล้วในข้อ 12.

14. มีความกระตือรือร้นในวิชาชีพ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ และการอ่านเขียนบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ

15. การประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งมีอาชีพจะต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบ วินัย ขนบธรรมเนียม ศีลธรรมและวินัยที่บุคคลในแวดวงวิชาชีพถือว่าเป็นสิ่งที่ตั้งมาตรฐานยึดถือ และปฏิบัติตาม

16. การมีความจงรักภักดี และผูกพันในวิชาชีพ ซึ่งอาจรวมถึงการยึดมั่นอยู่กับวิชาชีพของตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง การผลักดันให้บุคคลอื่นหันมาประกอบอาชีพเดียวกับตนและคอยเป็นหูเป็นตา หรือคอยปกป้องวิชาชีพให้รอดพ้นจากการโจมตีของบุคคลภายนอกด้วย

17. การมองเห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ ซึ่งรวมถึงการมีเส้นทางอาชีพ (career path) ไว้ล่วงหน้า

18. การมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน

พรพิมพ์ พรประภา, 2536 ได้ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับ “วิชาชีพนิยมของผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์” (Professionalism of the press) เพื่อศึกษานักข่าวมีทัศนคติต่ออาชีพของตนอย่างไร โดยวิเคราะห์ตามกรอบของ G.Ritzer And H.M.Trice, 1969 และพบเกณฑ์ต่าง ๆ 9 เกณฑ์ ที่ใช้ในการพิจารณาถึงสาเหตุและระดับของทัศนคติในสื่อมวลชนดังนี้

1. การได้รับการศึกษามาตรงตามวิชาที่ประกอบอาชีพ
2. การมีผู้สนับสนุนในการประกอบอาชีพ เช่นบิดามารดา โดยบิดามารดาอาจประกอบอาชีพสื่อมวลชน หรือประกอบอาชีพที่สอดคล้อง
3. การวางแผนล่วงหน้าที่จะประกอบอาชีพ
4. การมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน มิได้เข้าสู่อาชีพด้วยความบังเอิญ

5. ความกระตือรือร้นในวิชาชีพ

6. การประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

7. มีความจงรักภักดีและผูกพันในวิชาชีพ

8. มองเห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ

9. การมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน

จากการประมวลคำนิยามต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นนักวิชาชีพ ทั้งที่เป็นคำนิยามอย่างกว้างๆ และคำนิยามที่เฉพาะเจาะจงลงไปในวิชาชีพทางด้านสื่อสารมวลชนนั้น จะเห็นได้ว่าลักษณะของ “ความเป็นนักวิชาชีพ” (Professionalism) จะเกี่ยวข้องกับเรื่องของควมมีคุณภาพ หรือลักษณะที่เป็นแบบอย่างเฉพาะสำหรับการทำงานในอาชีพหนึ่งๆ ความเป็นนักวิชาชีพจะครอบคลุมในเรื่องขององค์ความรู้ มาตรฐานการทำงาน ทักษะ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง การศึกษาและการเรียนรู้ การฝึกอบรม การได้รับการสนับสนุนในการประกอบอาชีพนั้นๆ ประสบการณ์ ความรักและความพอใจในวิชาชีพ รวมไปถึงเรื่องของจรรยาบรรณ และจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสามารถจะสรุปองค์ประกอบของความเป็นนักวิชาชีพได้อย่างกว้างๆ ดังนี้

1. การที่ผู้ประกอบวิชาชีพหนึ่งๆ จะต้องมีองค์ความรู้ที่เป็นระบบหรือองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีซึ่งได้มีการสั่งสมมาเป็นเวลานาน
2. การที่ผู้ประกอบวิชาชีพหนึ่งๆ มีทักษะ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาอบรมเป็นพิเศษ และการมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอันยาวนานพอสมควร
3. การที่ผู้ประกอบวิชาชีพหนึ่งๆ จะเข้ามาประกอบวิชาชีพนั้นๆ ได้จำเป็นจะต้องอาศัยการถ่ายทอดทางอาชีพ โดยการได้รับการสนับสนุนในการประกอบอาชีพจากผู้ที่มีความช่วยเหลือ ซึ่งอาจหมายถึงครู อาจารย์ รุ่นพี่ หรือบุคคลที่เคารพนับถือ
4. การมีใจรัก มีความจงรักภักดี และความผูกพันในวิชาชีพของตน รวมถึงความกระตือรือร้น และความตั้งใจอย่างแน่วแน่ในการประกอบวิชาชีพ
5. การมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ ที่นักวิชาชีพจะต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบวินัย ขนบธรรมเนียม และศีลธรรมที่บุคคลในแวดวงวิชาชีพถือว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามควรยึดถือ และปฏิบัติตาม

2. แนวคิดเรื่องการถ่ายทอดทางอาชีพ (Professional Socialization)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Dushkin, 1974:100) แต่มนุษย์จะเป็นสัตว์สังคมนั้น มิใช่ว่าจะเป็นตั้งแต่กำเนิดหรือโดยกำเนิด ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องผ่าน “การถ่ายทอดทางสังคม” (Socialization) เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น สดุดท้ายเพื่อเป็นบุคคลของสังคม

ซึ่ง Marvin E. Olsen (อ้างใน สุนีย์ ปิยวรงค์, 2534 :11) ได้ให้ความหมายของ “การถ่ายทอดทางสังคม” ว่า

“เป็นกระบวนการรวม (Total Process) กระบวนการหนึ่ง ซึ่งเป็นแหล่งที่ปัจเจกบุคคลได้อาศัยพัฒนาบุคลิกภาพของตน และเป็นแหล่งที่เขาอาศัยเรียนหรือฝึกฝนการเป็นสมาชิกของสังคม (Social Actor) กระบวนการนี้รวมไปถึงกระบวนการเรียนรู้ ค่านิยม บรรทัดฐาน ความเชื่อ เทคโนโลยี และอาชีพ เป็นต้น” (Olsen,1968:120)

จากความหมายข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า การถ่ายทอดทางสังคมเป็นการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งได้หมายความว่าไปถึงการเรียนหรือการถ่ายทอดทางอาชีพ (Professional Socialization) ด้วยเช่นกัน เพื่อเตรียมให้บุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพต่อไป

ลักษณะการถ่ายทอดทางอาชีพ (Professional Socialization Approach) มี 2 ลักษณะ (Simpson, 1979 : 3) คือ

1. Induction Approach/ Assimilation Approach/ Normative Approach) เป็นการให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ หรือการถ่ายทอดที่ได้รับจากสถาบันการศึกษาอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดในลักษณะนี้ ยังไม่สามารถทำให้ประกอบอาชีพได้อย่างสมบูรณ์
2. Reaction Approach/ Situational Approach เป็นการเรียนรู้ทางอาชีพที่เกิดจากปัจจัยภายในตัวผู้เรียนเอง เช่นมีความสนใจ, การถูกควบคุมให้เรียนรู้ เป็นต้น

ขั้นตอนการถ่ายทอดทางอาชีพ

ขั้นตอนของการถ่ายทอดหรือการเรียนรู้ทางอาชีพนี้มี 3 ขั้นตอนคือ

- ขั้นที่ 1 ขั้นของการได้รับการศึกษา (Education or Imparting of Occupational Knowledge and Skill)
- ขั้นที่ 2 ขั้นของการพัฒนาการปรับตัวให้เข้ากับอาชีพ (Development Occupation Orientation)
- ขั้นที่ 3 ขั้นของการเกี่ยวข้องในบทบาทของอาชีพ (Relatedness to the Professional Role)

ขั้นที่ 1 ขั้นของการได้รับการศึกษา (Education or Imparting of Occupational Knowledge and Skill)

เป็นขั้นที่ให้ความสำคัญต่อสถาบันการศึกษา โดยเน้นไปถึงสาขาวิชาที่เรียน ดังนั้น หลักสูตรการเรียนการสอนถือเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ และทักษะจากการเรียนในขั้นนี้ เพื่อไปประกอบอาชีพภายหลัง นอกจากนี้การเรียนรู้ทางอาชีพจากสถานศึกษา ยังรวมไปถึงการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคนิคต่างๆ ด้วยเพื่อใช้ในการทำงานตามหน้าที่ สรุปลงแล้วขั้นนี้นับเป็นขั้นการเริ่มต้นเข้าสู่อาชีพจุดแรก

ขั้นที่ 2 ขั้นของการพัฒนาการปรับตัวให้เข้ากับอาชีพ (Development Occupation Orientation)

ภายหลังเมื่อจบการศึกษาแล้วบุคคลนั้นก็ต้องเริ่มประกอบอาชีพและเพื่อดำรงไว้ซึ่งการประกอบอาชีพนั้น จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับอาชีพ หรือให้เข้ากับบทบาทของอาชีพนั้น ก็โดยการนำเอาวิชาความรู้ที่เรียนมาไปปรับเข้ากับการทำงาน หากสามารถทำได้ การปรับตัวเข้าสู่อาชีพก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือหากหลักสูตรที่เรียนมาไม่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานแต่ชอบลักษณะงานที่ทำ ก็เกิดการพัฒนาตนเองตลอดเวลา จนกระทั่งหาแนวทางหรือหลักที่มั่นคง

สาเหตุที่บุคคลยอมรับที่จะปรับตัวเข้ากับอาชีพนั้น เป็นเพราะบุคคลมีการยอมรับลักษณะการทำงานในอาชีพนั้นๆ ได้ และลักษณะงานนั้นก็เข้ากับความรู้ที่ได้รับการเรียนรู้มาก่อน หรือในทางตรงกันข้าม หากหลักสูตรที่เรียนมาไม่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานแต่ชอบลักษณะงานที่ทำ ก็เกิดการพัฒนาตนเองเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในการทำงานนั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นของการเกี่ยวข้องในบทบาทของอาชีพ (Relatedness to the Professional Role)

ภายหลังจากที่มีการพัฒนาตนเองจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับอาชีพได้แล้ว ก็เท่ากับว่าบุคคลนั้นได้ก้าวเข้าสู่การเกี่ยวข้องในอาชีพนั้นแล้ว ซึ่งลักษณะของการเกี่ยวข้องทางอาชีพนั้น มีสาเหตุอยู่ 3 ประการคือ

3.1 Status Identification

3.2 Occupational Commitment

3.3 Attraction

3.1 Status Identification เป็นการถ่ายทอดทางสถานภาพ บางครั้งก็เรียกว่า Occupational Self-Image, Public Identity, Professional Self-Concept หมายถึง การคาดหวังว่าเมื่อเข้าไปทำงานในอาชีพนั้นแล้วก็จะได้รับสถานภาพของอาชีพนั้นตามไปด้วย เป็นต้นว่า ได้รับการยกย่อง, ชื่อเสียง, ความภูมิใจ, การยอมรับจากสังคม ฯลฯ ซึ่งลักษณะการคาดหวังเช่นนี้ อาจเกิดตั้งแต่ขั้นของการถ่ายทอดทางอาชีพในขั้นแรก ซึ่ง Huntington (1957) ศึกษาเรื่อง "The Development of A Professional Self-Image" และ Kadushin (1956) ศึกษาเรื่อง "The Professional Self-Concept of Music Students" พบว่า นักศึกษาจะพากันคาดหวังไปเองว่า พวกเขาจะได้รับสิ่งที่พวกเขาคาดหวังจากการประกอบอาชีพนั้นๆ ได้ โดยอาศัยใบรับรองวุฒิการศึกษาของเขาเป็นใบเบิกทาง และคิดว่าการศึกษาที่ได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์ ก็จะเสมือนเป็นการบอกสถานภาพของพวกเขาในการทำงานต่อไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม การคาดหวังนี้อาจเกิดขึ้นจากบุคคลอื่นก็ได้ ที่คาดหวังให้เขาแสดงบทบาทของอาชีพนั้น ซึ่งพวกเขาก็จะรับเอาความคาดหวังนั้นไว้เป็นของตนเอง

3.2 Occupational Commitment เป็นความผูกพันทางอาชีพ ซึ่งเป็นแรงผลักดันมาจากการแสดงบทบาทของอาชีพตามที่ตนเองคาดหวัง หรือตามที่บุคคลอื่นคาดหวัง เช่น เกิดความรักในอาชีพนั้นๆ

3.3 Occupational Attraction หมายถึง สิ่งจูงใจในอาชีพ เช่น การได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกของอาชีพนั้น, เข้าไปมีประสบการณ์ที่น้อยคนจะได้รับ เป็นต้น สิ่งจูงใจเหล่านี้เป็นการให้คุณค่าทางความรู้สึก ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุในการเลือกประกอบอาชีพ (Becker and Geer, 1958 : 50-60) และสิ่งจูงใจนี้อาจเกิดขึ้นในขณะที่กำลังศึกษาก็ได้ เช่น จากการฝึกงานในสถานที่ทำงานจริงๆ ฯลฯ

วิธีการถ่ายทอดทางอาชีพ

การถ่ายทอดทางอาชีพนี้สามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ

1. การถ่ายทอดโดยตรง เป็นการถ่ายทอดในรูปแบบที่ต้องการให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง การถ่ายทอดลักษณะนี้จะช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างชัดเจน เพราะเป็นการบอกว่าอะไรควรหรือไม่ควรทำ ทำอย่างไร อะไรผิด – ถูก วิธีการถ่ายทอดเช่นนี้จะพบในสถานศึกษาต่างๆ

2. การถ่ายทอดทางอ้อมหรือไม่เจตนา เป็นการที่ผู้รับการถ่ายทอดได้รับการถ่ายทอดโดยไม่รู้ตัว เช่น จากการเลียนแบบบุคคลอื่น จากประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

ตัวแทนของการถ่ายทอดทางอาชีพ (Agencies of Professional Socialization)

ในการถ่ายทอดทางอาชีพ ได้ให้ความสำคัญกับตัวแทนในการถ่ายทอดไว้

3 ตัวแทน คือ

1. สถาบันการศึกษา

ได้รับการยกย่องว่าเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดและฝึกอบรม ตลอดจนวางพื้นฐานด้านอาชีพให้กับบุคคล ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดก็จะได้รับความรู้ และทักษะสำหรับเตรียมตัวเพื่อไปประกอบอาชีพ ดังนั้น จึงนับได้ว่าเป็นที่ให้ประสบการณ์ รวมไปถึงการเรียนรู้ถึงบทบาทของอาชีพนั้น สำหรับลักษณะการถ่ายทอดเป็นลักษณะของการถ่ายทอดโดยตรง และการเรียนรู้จากตัวอย่าง ฉะนั้น สถาบันการศึกษาก็จะมีบทบาทดังนี้

1.1 เป็นเสมือนที่ให้ความรู้และทักษะ เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การประกอบอาชีพ

1.2 เป็นที่บอกว่าการทำางานนั้นเป็นเรื่องที่หนัก ซึ่งจะต้องนำความรู้ที่เรียนไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์

1.3 เป็นที่บอกขอบเขตการทำงานในอาชีพนั้น เป็นต้นว่ามีขอบเขตที่ต้องรับผิดชอบแค่ไหน มีหน้าที่ในการทำอะไรบ้าง มีกฎระเบียบอะไรบ้าง

1.4 เป็นที่บอกบทบาทของอาชีพตามที่สังคมได้กำหนดไว้

2. กลุ่มเพื่อน

ในที่นี้หมายถึงกลุ่มเพื่อนเรียน มีสถานภาพเหมือนกัน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางอาชีพกลุ่มหนึ่ง เช่น ช่วยเหลือในการเรียนรู้ เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้เข้าสู่อาชีพ เช่น บอกสิ่งจูงใจต่างๆ เป็นต้น

3. กลุ่มอาชีพ

การที่กลุ่มอาชีพกลายมาเป็นตัวแทนของการถ่ายทอดทางอาชีพนั้น เป็นเพราะว่า เมื่อบุคคลผ่านพ้นการศึกษาจากสถาบันการศึกษาแล้ว ก็จะเริ่มประกอบอาชีพ บุคคลก็จะพบเพื่อนร่วมงานตามอาชีพของงาน และในแต่ละอาชีพก็จะมีคุณค่าระเบียบวิธีการปฏิบัติ

การแตกต่างกันออกไป ซึ่งบุคคลจะต้องเรียนรู้ และยอมรับระเบียบวิธีการนั้นๆ ไว้ หากต้องการอยู่ในกลุ่มนั้น ดังนั้น เพื่อนในกลุ่มอาชีพจึงเข้ามาเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดวิชาชีพตรงนี้ และการเป็นสมาชิกในกลุ่มอาชีพใดอาชีพหนึ่งเป็นเวลานาน อาจทำให้บุคคลนั้นมีนิสัยใจคอ ทัศนคติ ตามกลุ่มอาชีพได้ เช่น กลุ่มพ่อค้า มีลักษณะความคิดในแง่เศรษฐกิจ กลุ่มข้าราชการเฉื่อยชา ไม่ตรงต่อเวลา เป็นต้น หรือมีความต้องการของชีวิตที่แตกต่างไปจากที่เคยได้รับการฝึกอบรมในระดัต้นของชีวิต เช่น ผู้หญิงจะไม่มีความคิดที่จะมาประกอบอาชีพที่สังคมรังเกียจ แต่เมื่อเข้าสู่อาชีพนั้นมาแล้ว กลุ่มอาชีพก็จะเป็นผู้ชักจูง และถ่ายทอดความคิด ทัศนคติ โลกทัศน์ให้แก่ผู้นั้น จนกระทั่งกลายเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพนั้นโดยสมบูรณ์ หรือเป็นกลุ่มที่ฝึกอบรมการทำงานแทนสถาบันการศึกษา ดังที่กล่าวแล้วว่า สถาบันการศึกษาไม่ใช่ตัวแทนในการถ่ายทอดทางอาชีพที่สมบูรณ์ ซึ่งกลุ่มอาชีพก็จะเข้ามาบิบทบาทแทน หรือในกรณีที่บุคคลนั้นไม่เคยได้รับการศึกษาด้านนั้นมาก่อน กลุ่มอาชีพก็จะเป็นตัวแทนของสถาบัน ในกรณีที่ได้รับการศึกษา กลุ่มอาชีพก็จะเป็นผู้เพิ่มทักษะการทำงาน ตลอดจนเกิดความชำนาญ หรือไม่ได้รับการศึกษาโดยตรง กลุ่มอาชีพก็จะทำหน้าที่ฝึกอบรมให้โดยการบอกกล่าวโดยตรง เรียนจากการทำงานโดยตรง หรือการเป็นแม่แบบในการทำงานในลักษณะของการเลียนแบบ เป็นต้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาชีพของการผลิตรายการละครโทรทัศน์

ในการประกอบวิชาชีพด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิชาชีพในด้านนี้จึงต้องมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการละครโทรทัศน์ เพื่อที่ว่าพวกเขาจะสามารถนำเอาความรู้เหล่านั้นไปใช้ในการประกอบอาชีพในด้านนี้ได้ และความรู้ต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นส่วนสนับสนุนสำคัญที่จะทำให้ นักวิชาชีพเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการประกอบวิชาชีพด้านนี้ได้อีกด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้น ความรู้ต่างๆ ทางวิชาชีพด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์นี้ อาจได้มาจากการสร้างความรู้ขึ้นเองของนักวิชาชีพที่อาศัยประสบการณ์อันยาวนานในการประกอบวิชาชีพนี้ หรืออาจได้มาจากการถ่ายทอดความรู้จากสถานศึกษา หรือบุคคลร่วมวิชาชีพ

ซึ่งสำหรับนักวิชาชีพด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์นั้น ควรมีความรู้ในเรื่องดังต่อไปนี้คือ ก) ความรู้เรื่องข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรายการละครโทรทัศน์ ข) ความรู้เรื่อง

กระบวนการผลิตรายการละครโทรทัศน์ ค) ความรู้เรื่องบทบาทหน้าที่ของผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ ง) ความรู้เรื่องหลักในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์

(ก) ความรู้เรื่องข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรายการละครโทรทัศน์

ผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับรายการละครโทรทัศน์ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลเบื้องต้น 2 ส่วนด้วยกันคือ

- 1) ประเภทของรายการละครโทรทัศน์
- 2) องค์ประกอบของบทละครโทรทัศน์

1) ประเภทของรายการละครโทรทัศน์

ประเภทของรายการละครโทรทัศน์ในที่นี่ได้จำแนกโดยใช้ประเภทของเรื่องราว (Story) หรือเนื้อหาเป็นเกณฑ์ได้ดังนี้ ละครแนวอิงเรื่องจริงหรือประวัติศาสตร์ ละครแนวชีวิต ละครแนวตลก ละครแนวอาชญากรรมสืบสวนสอบสวน ละครแนวลึกลับ ละครแนวผจญภัย ละครแนวเพื่อนมหัศจรรย์ ตลอดจนละครแนวนิทานพื้นบ้านและวรรณคดี เป็นต้น

1.1 ละครแนวอิงเรื่องจริงหรือประวัติศาสตร์ เป็นละครที่จัดสร้างขึ้นบนรากฐานของเรื่องจริงหรือจากประวัติศาสตร์ สามารถค้นคว้าหาหลักฐานอ้างอิงได้ ละครประเภทนี้มักจะใช้ทุนในการดำเนินการสูง การผลิตต้องทำอย่างประณีตและใช้เวลานานมากจึงจะมีคุณภาพที่ดีตามต้องการ เช่น ละครเรื่อง “สี่แผ่นดิน” “ทหารเสือพระเจ้าตาก” เป็นต้น

1.2 ละครแนวชีวิต เรียกสั้น ๆ ว่าละคร “ชีวิต” เนื้อหาสาระหรือเรื่องที่ใช้จัดสร้างละครประเภทนี้กินความหมายไปกว้างขวางมาก ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องนวนิยายเกี่ยวกับชีวิตรักของหนุ่มสาว ตั้งแต่เป็นเรื่องจากชีวิตในตำนานชาวบ้าน จนถึงชีวิตของคนในสังคมชั้นสูงทั้งในอดีตและปัจจุบัน บางเรื่องก็อาจจะเป็นเรื่องชีวิตภายในครอบครัว เรื่องการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เรื่องชีวิตคติสอนใจวัยรุ่นและเด็ก เรื่องระหว่างพ่อกับลูก พี่กับน้อง แม่กับลูก ครูกับนักเรียน เป็นต้น ละครในแนวเรื่องเกี่ยวกับ “ชีวิต” นี้มักมีทั้งแบบ “ชีวิตหนักและเบา” ได้รับความนิยมสูงมากตลอดมา เช่น ละคร “ทองเนื้อเก้า” “บ้านทรายทอง” เป็นต้น

1.3 ละครแนวตลก นักวิชาการทางวิทยุโทรทัศน์บางท่านเรียกว่า ละครแนวเบาสมอง หรือละครชวนหัว เรื่องที่นำเอามาเป็นเนื้อหาสำหรับละครประเภทนี้

มักจะเป็นเรื่องตลกขบขัน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนฝูง เรื่องราวภายในครอบครัว คนงานกับนายจ้าง ผู้รับใช้ภายในบ้านและเจ้าของบ้าน ลุงกับหลาน ปู่ย่าตายายกับหลานๆ ทั้งนี้ มักจะใช้สถานการณ์ในชีวิตประจำวันมาผูกเป็นเรื่อง เป็นเกร็ดชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเนื้อหาที่ตลกขบขัน ชวนหัวเราะ เช่น เรื่อง “พ่อครัวหัวป่าก์” “คุณปู่ชู้ซ่า” เป็นต้น

1.4 **ละครแนวอาชญากรรมสืบสวนสอบสวน** เนื้อหาของละครประเภทนี้ค่อนข้างเป็นเรื่องหนักและรุนแรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมและฆาตกรรม ส่วนมากจะเป็นเรื่องของพลเมืองดีกับผู้ร้าย หรือนักสืบเอกชน สายลับรัฐบาลดำเนินการทำลายล้างข้าศึก ฯลฯ

1.5 **ละครแนวลึกลับ** เรื่องลึกลับนี้อาจจะมีทั้งแนวไสยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจะมีการฆาตกรรมและสืบสวนสอบสวนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยก็ได้ ละครในแนวนี้มีเหตุผลสมจริง ชวนคิดติดตามต่างๆ ที่มีความตื่นเต้นน่ากลัว และเนื้อหาหนักกว่าในแนวสืบสวนสอบสวนมาก ซึ่งมักนิยมผูกเรื่องเป็นปมปริศนาชวนให้ผู้ชมติดตามอย่างละเอียดถี่ถ้วนจึงจะเกิดความเข้าใจในเรื่องราวได้ เช่น “มฤตยูเขียว” “กระสือ” เป็นต้น

1.6 **ละครแนวผจญภัย** แนวของเรื่องผจญภัยนี้อาจจะเป็นเรื่องของบุคคลหรือครอบครัวหนึ่งที่เดินทางผจญภัยเพื่อแสวงหาโชคลาภหรือสิ่งที่ต้องการ หรืออาจจะเป็นบุคคลธรรมดา แต่ต้องมาพบกับภัยอันตรายที่ตนเองไม่ได้คาดคิดมาก่อน และจำเป็นจะต้องหนีหรือต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด

1.7 **ละครแนวเพื่อฝันมหัศจรรย์** แนวเรื่องประเภทนี้เหมาะสมสำหรับผู้ชมกลุ่มเด็ก เพราะปรากฏว่าสถานีวิทยุโทรทัศน์ส่วนมากได้ใช้รายการละครประเภทนี้จัดอยู่ในช่วงที่คาดว่าเด็กจะดูมากที่สุด เรื่องราวเป็นเรื่องเพื่อฝัน ความมหัศจรรย์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ สัตว์ล้านปี มนุษย์นอกโลก และผู้พิทักษ์สันติภาพของโลก ตลอดจนเป็นเรื่องราวของยอดมนุษย์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามละครในแนวนี้บางเรื่องอาจหวังผู้ชมกลุ่มผู้ใหญ่เป็นเป้าหมายด้วย เช่น ละครที่เสนอเรื่องราวของยอดมนุษย์ผู้ปราบอธรรมโดยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ล้ำยุคต่างๆ เป็นต้น

1.8 **ละครแนวนิทานพื้นบ้านและวรรณคดี** แนวเรื่องประเภทนี้นำมาจากวรรณคดี ตำนาน นิทานพื้นบ้าน เนื้อเรื่องมักเป็นเรื่องคติสอนใจในการครองชีวิต เปรียบเทียบให้เห็นถึงความดีความชั่ว เป็นเรื่องราวที่มีเทพเจ้า เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เจ้าชาย เจ้าหญิง แม่มด พ่อมด หמדผี เทวดา ผู้มีอิทธิฤทธิ์อภินิหารสารพัดนึก บางเรื่องอาจจะเกี่ยวข้องกับศาสนาวัฒนธรรมประเพณีไทยเก่าๆ สมัยโบราณก็มี สื่อมวลชนหลายแขนงในประเทศไทย

ได้เรียกชื่อเชิงวิจารณ์ละครประเภทนี้ว่า “หนังจักรๆ วงศ์ๆ” เช่น “มหาเวทสันดรชาดก” “ขวานผ่าหน้าดำ” “พระอภัยมณี” “เทพสามฤดู” “นางสิบสอง” “ปลาบู่ทอง” เป็นต้น

2) ความรู้เรื่ององค์ประกอบของบทละครโทรทัศน์

ในส่วนของละครโทรทัศน์ บทละครโทรทัศน์ถือเป็นองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของละครโทรทัศน์นอกเหนือไปจากองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ตัวละคร ฉาก เครื่องแต่งกายและอื่นๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าละครที่ดีนั้นจะต้องมาจากบทละครที่ดี ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์จึงต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาและหัวใจของเรื่องให้ชัด จึงจะสามารถถ่ายทอดเนื้อหามาสู่ละครโทรทัศน์ได้

ในการเขียนบทละครโทรทัศน์ จะต้องได้ผู้ที่มีฝีมือเยี่ยมที่จะสามารถแตกประเด็นของเรื่องได้ เพราะการทำละครในยุคปัจจุบันมีความยากมากขึ้นตรงที่จะทำอย่างไรให้คนดูติดตามเรื่องนั้นตั้งแต่ในฉากแรก บางครั้งบทประพันธ์บางเรื่องมีแค่พล็อตเรื่องเท่านั้น ส่วนรายละเอียดที่จะหาเหตุผลและความเป็นไปได้ที่นั้นยากมาก ซึ่งคนที่จะทำเรื่องตรงนี้ได้ดี จะต้องเป็นผู้ที่อ่านหนังสือแตกฉาก เข้าใจหาเหตุผลและข้อมูลที่ดีครบสมบูรณ์ การคิดประเด็นของเรื่องก็จะเป็นไปอย่างลื่นไหล ทำให้บทละครนั้นออกมาสมบูรณ์ (พินิจ หุตะจินดา, 2540 : 84)

ผู้เขียนบทละครจึงจะต้องมีความรู้ในเรื่องขององค์ประกอบของบทละครที่นำไปสู่รูปแบบของการเขียนบทละครโทรทัศน์ ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยดังนี้ (จากหนังสือ Poetics ของ Aristotle อ้างใน มาณวิภา ตันติสุกฤติ, 2528 : 134-143)

1. เค้าโครงเรื่อง (Plot) หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีเหตุผล และมีจุดหมายปลายทาง เค้าโครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง มีความยาวพอเหมาะ ประกอบด้วยตอนต้น กลาง และจบเหตุการณ์ทุกตอนมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผลตามกฎแห่งกรรมคือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่งจะต้องเป็นผลสืบเนื่องจากการกระทำในฉากที่นำมาก่อนและในทำนองเดียวกัน ก็จะเป็นสาเหตุของเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในฉากต่อไป

2. ตัวละครและการวางนิสัยตัวละคร (Character and characterization) ซึ่งหมายรวมถึงพัฒนาการของนิสัยของตัวละครด้วย

ตัวละครคือ ผู้กระทำและผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำในบทละคร แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 ตัวละครที่มีลักษณะเป็นแบบตายตัว (Typed Character) หมายถึงตัวละครที่สามารถมองเห็นได้แต่เพียงด้านเดียว และมักมีลักษณะนิสัยตามแบบฉบับที่นิยมใช้กันในบทละครทั่วไป เช่น “พระเอก” “นางเอก” “ผู้ร้าย” “ตัวโกง” “ตัวอิจฉา” เป็นต้น

2.2 ตัวละครที่เห็นได้รอบด้าน (Well-rounded Character) หมายถึงตัวละครประเภทที่มีความลึกซึ้งและเข้าใจได้ยากกว่าตัวละครประเภทแรก มักมีลักษณะคล้ายชีวิตของคนจริงๆ ซึ่งอาจมองเห็นได้โดยรอบด้าน มีทั้งส่วนดีส่วนเสีย และต้องศึกษาอย่างละเอียดจึงจะสามารถเข้าใจได้

ส่วนการวางลักษณะนิสัยตัวละครคือ การที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยตามความเหมาะสมของเรื่องราวที่น่าเสนอ ส่วนพัฒนาการของนิสัยตัวละครนั้นหมายถึง การที่นิสัยใจคอหรือทัศนคติเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในชีวิตของตัวละครมีพัฒนาการหรือเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่มากระทบวิถีชีวิตของคน

3. ความคิด (Thought) ความคิดที่อยู่ในบทละครนั้นคือ ข้อเสนอที่ผู้เขียนพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริงจากเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละคร กล่าวคือ หลังจากที่ได้ชมละครเรื่องนั้นๆ ไปแล้ว ผู้ชมจะได้รับแง่คิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในชีวิตที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารต่อผู้ชม

“ความคิด” ที่อยู่เบื้องหลังเรื่องราวในละครก็คือ จุดมุ่งหมายหรือความหมายของบทละครเรื่องนั้น ในปัจจุบันมักมีผู้นิยมใช้คำว่า “แก่น” (Themes) ของเรื่อง ซึ่งหมายความว่าละครเรื่องนี้พูดถึงอะไรและพูดถึงเรื่องนั้นๆ อย่างไร

ความคิดที่อยู่ในบทละครจะต้องมีความกลมกลืนเป็นโครงเรื่องและตัวละครอย่างที่จะแยกจากกันไม่ได้ วิธีการแสดงความคิดของผู้เขียนก็คือ แสดงผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละคร ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล และมีความเหมาะสมทั้งในแง่ของ

โครงเรื่องและตัวละคร หลักของการให้ “ความคิด” ที่ถูกต้องจะต้องเป็นการให้ความคิดอย่างแนบเนียน โดยที่ผู้ชมจะได้รับความคิดจากประสบการณ์ในการติดตามเรื่องราวในละคร ความคิดเบื้องหลังบทละครจะต้องเป็นสิ่งที่เหตุการณ์ในละครพิสูจน์ให้เราเห็นว่าเป็นความจริงจากการกระทำของตัวละคร และจากผลที่ตัวละครได้รับจากการกระทำอันนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับความวางเค้าโครงเรื่องที่ดี การสร้างตัวละครที่น่าสนใจ และความลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังบทละครเรื่องนั้นๆ

4. การให้ภาษา (Diction) หรือบางตำราใช้ว่า Dialogue หมายถึงศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราว และความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละครหรือบทสนทนา การเขียนบทเจรจาที่ดี ผู้เขียนจะต้องสามารถเขียนให้เหมาะสมกับประเภทของบทละคร ลักษณะนิสัยของผู้พูดและเหตุการณ์แต่ละตอนในละคร และยังคงต้องมีความกระจำเพียงพอที่ผู้ชมฟังแล้วจะสามารถเข้าใจและติดตามเรื่องราวได้โดยตลอดด้วย นอกจากนี้บทเจรจาที่ดีนั้นควรจะแสดงลักษณะนิสัย ความคิดอ่าน ความเห็น ความรู้สึก ตลอดจนอารมณ์ของผู้พูด มีความภายใต้คำพูดที่นำไปสู่การแสดงออกของตัวละครในแง่ของการกระทำ ตลอดจนมีผลเกี่ยวเนื่องในการดำเนินเรื่องอีกด้วย

5. เพลง (Song) หมายถึง ศิลปะการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางบทเพลงที่ตัวละครขับร้อง แม้ว่าปัจจุบันบทละครจะมีได้มีเพลงทุกเรื่อง เราก็สามารถใช้บทเพลงให้เป็นส่วนหนึ่งของบทละครได้ และบทเพลงในละครเรื่องนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ อย่างชนิดที่จะไม่สามารถตัดทิ้งได้เลยโดยไม่กระทบกระเทือนค่าของบทละครนั้นๆ

6. ภาพ (Spectacle) เนื่องจากบทละครไม่ได้เขียนขึ้นมาสำหรับการอ่าน แต่เป็นการเขียนขึ้นเพื่อนำมาแสดง ความดีเด่นของบทละครมิได้อยู่ที่คำพูดของตัวละครที่พิมพ์ไว้บนหน้ากระดาษแต่เพียงอย่างเดียว สิ่งอื่นๆ เช่น บทบาทของตัวละครที่จะสามารถนำมาแสดงให้เห็นได้ด้วยใบหน้า ท่าทางและจังหวะการเคลื่อนไหวที่แนบเนียน จะช่วยเพิ่มพูนรสชาติให้แก่ละครเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างมาก บทละครที่ดีเด่นมักจะมีเติมไปด้วยจุดต่างๆ ที่นักแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้ออกแบบและสร้างสรรค์ทางด้านต่างๆ จะสามารถนำมาตีแผ่ความหมายและการแสดงออกในแง่ของ “ภาพ” ที่ปรากฏสู่สายตาผู้ชมได้อย่างมีศิลปะชวนให้ติดตาม

สำหรับ เนื้อหาของละครโทรทัศน์ คุณภาพของเนื้อหาเป็น สิ่งสำคัญที่ทำให้ละครโทรทัศน์นั้นมีคุณภาพและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น Nossiter (1986) ได้สรุปว่า คุณภาพของเนื้อหาพิจารณาจากปัจจัย 3 ประการคือ

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ในการประเมินค่าของเนื้อหา นั้น กล่าวคือ ผู้ผลิตต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนในเรื่องหรือในประเด็นที่ทำอยู่ รวมทั้งในเรื่องของลักษณะนิสัยตัวละคร และชัดเจนในสิ่งที่ต้องการจะให้ผู้ชมติดตาม

2. คุณภาพในเรื่องของความแปลกใหม่ คือการใช้สื่อใหม่ๆ สร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่หรือขยายโลกทัศน์ของผู้ชมให้กว้างขึ้น

3. คุณภาพในเรื่องของความเหมาะสมกับเหตุการณ์ พิจารณาจากความสัมพันธ์ของเนื้อหาต่อเหตุการณ์ร่วมสมัยที่ทำให้คนคิดถึงประเด็นปัญหาที่อยู่ รอบ ๆ ตัว ซึ่งทำได้โดยการนำเสนอความหมายที่มากขึ้น กล่าวคือ ผู้ผลิตเลือกเรื่องราวที่ร่วม สมัยโดยนำเสนอแบบอ้อม ๆ ที่ทำให้คนดูไม่รู้สึกว่าถูกสอน

ซึ่งละครเรื่องต่าง ๆ ที่นำเสนอต่อผู้ชมสามารถวิเคราะห์แก่น เรื่องของละคร (The analysis of theme) ออกได้เป็น 6 ประเภทได้แก่ (J.S.R. Goodlad, 1971)

1. Love Theme ละครที่มีแนวเรื่องเกี่ยวกับความรัก เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องของความรัก ไม่ว่าจะเป็ความรักระหว่างหนุ่ม-สาว, สามี-ภรรยา โดยจะเป็น เรื่องของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ของความรักเกิดขึ้นได้อย่างไร มีอุปสรรคอย่างไรและ จบลงอย่างไร และแนวเรื่องความรักนี้จะรวมถึงความรักในครอบครัวด้วย

2. Morality Theme ละครที่มีแนวเรื่องเกี่ยวกับศีล ธรรมจรรยา เนื้อเรื่องจะเกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากหลักศีลธรรมของสังคม ละครจะแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการทำความดีว่าเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา หรือแสดงให้เห็น ถึงการที่บุคคลเลือกที่จะกระทำระหว่างความดีกับความชั่ว และผลที่จะได้รับจากการทำความดีและทำ ชั่วนี้

3. Idealism Theme ละครที่มีแนวเรื่องประเภทนี้จะแสดงให้เห็นถึงบุคคลที่มีความพยายามที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุผลในสิ่งที่ตนปรารถนา บุคคลประเภทนี้อาจจะเป็นนักปฏิวัติ ผู้ที่มีอุดมการณ์ชาตินิยม เสรีนิยม เป็นนักบวชหรือเป็นศิลปินก็ได้ ซึ่งมีความคิดที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไปในสังคม อาจจะมีแรงกว่าหรืออาจจะเป็นการต่อต้านกับสิ่งที่สังคมเป็นอยู่

4. Power Theme เป็นแนวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ เป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างบุคคล 2 คน หรือ 2 กลุ่มที่มีความต้องการในสิ่งเดียวกัน เช่น ตำแหน่งหน้าที่ การมีอำนาจในการควบคุมสถานการณ์ ความขัดแย้งส่วนบุคคล ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น รวมถึงการแสวงหาอำนาจด้วยการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ

5. Career Theme เนื้อเรื่องจะแสดงให้เห็นถึงความพยายามของบุคคลที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จโดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จส่วนตัว ไม่ใช่ความสำเร็จเพื่อสถาบันหรือประเทศชาติ โดยจะต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

6. Outcast Theme เนื้อเรื่องจะเป็นเรื่องของคนที่ดำเนินชีวิตในสังคมที่แตกต่างจะคนทั่วไป เนื่องจากสาเหตุต่างๆ ได้แก่ สาเหตุทางร่างกาย เช่น คนพิการ รูปร่างหน้าตาที่น่าเกลียด หรือเนื่องมาจากสาเหตุทางสังคม เช่น นักโทษ โสเภณี เด็กกำพร้า โดยเนื้อเรื่องจะแสดงให้เห็นถึงการใช้ชีวิตของบุคคลเหล่านี้ในสังคม ปฏิกริยาที่เขาแสดงออกต่อสังคม และสิ่งที่สังคมปฏิบัติต่อเขา

(ข) ความรู้เรื่องกระบวนการผลิตรายการละครโทรทัศน์

กว่าจะเป็นรายการละครโทรทัศน์ที่ปรากฏสู่สายตาผู้ชมได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการซึ่งเป็นขั้นตอนของการผลิตรายการละครโทรทัศน์ อันประกอบไปด้วยขั้นตอนใหญ่ๆ 4 ขั้นตอน ดังนี้ คือ (ปนัดดา ธนสถิตย์, 2531 : 18 – 23, 63 – 66)

1. **ขั้นวางแผนงาน (Planning)** เป็นขั้นวางแผนงานก่อนที่จะผลิตรายการประกอบด้วย

1.1 การวางแผนโครงการผลิตรายการละคร เพื่อเสนอต่อสถานีโทรทัศน์และ ผู้อุปถัมภ์รายการหรือนายทุนอื่นๆ การคิดโครงการผลิตรายการละครนี้ได้แก่ เรื่อง แนวเรื่องที่จะผลิต ความยาวต่อตอน ความยาวเรื่องทั้งหมดจบในกี่ตอน ประเภทของละคร ระยะเวลาในการผลิตและกลุ่มเป้าหมายคือใคร

1.2 กำหนดตัวผู้เริ่มงาน ได้แก่ ผู้เขียนบท ผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับรายการและอื่นๆ ให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะผลิตเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เขียนบท ผู้กำกับการแสดง และผู้กำกับรายการ เนื่องจากในทางปฏิบัติจริงนั้น ความรู้ความสามารถของแต่ละคนอาจ จะมีความถนัดในเรื่องที่จะผลิตแตกต่างกัน

1.3 กำหนดงบประมาณค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ค่าเรื่องหรือค่าบทประพันธ์ ผู้เขียนบท นักแสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้ประสานงาน ตลอดจนอุปกรณ์ในการถ่ายทำและอุปกรณ์ประกอบฉากต่างๆ

2. ขั้นเตรียมการ (Pre-Production)

2.1 การเขียนบทละครโทรทัศน์ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตรายการละครโทรทัศน์ ผู้ผลิตจะมอบหมายให้ผู้เขียนบทนำเอาเรื่องที่จะมาผลิตเป็นละครไปทำเป็นบทโทรทัศน์

2.2 การเตรียมงานล่วงหน้าก่อนถ่ายทำ หลังจากได้บทโทรทัศน์มาแล้ว ผู้ผลิตจะร่วมกันคัดเลือกตัวผู้แสดง หลังจากนั้นเป็นการวางแผนการถ่ายทำจริงโดยแต่ละฝ่ายแบ่งงานกันรับผิดชอบ เช่นฝ่ายฉาก ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายเครื่องแต่งกาย ฝ่ายแสงเสียง และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3. ขั้นถ่ายทำ (Production)

3.1 การถ่ายทำ เป็นการบันทึกภาพลงเทปโทรทัศน์ไปตามคิวการถ่ายทำที่ผู้กำกับการแสดงกำหนด

3.2 การตัดต่อ ลงเสียง เมื่อถ่ายทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการรวบรวมการถ่ายทำทั้งหมดมาตัดต่อ โดยจะมีการลงเสียงประกอบและเพลงประกอบหรือเพิ่มการใช้เทคนิคพิเศษทาง โทรทัศน์ไปด้วย เพื่อให้ได้ภาพที่ออกมาสมจริงตามเนื้อเรื่อง

4. ขั้นประเมินผลรายการ (Post-Production)

เมื่อละครได้ออกอากาศไปแล้ว ผู้ผลิตก็จะมีการติดตามผลงานของตนเอง การประเมินผลโดยทั่วไปผู้ผลิตมักจะดูจากรेटติ้ง (Rating) หรือผลการสำรวจจำนวนผู้ชมโทรทัศน์

ต่อละครเรื่องนั้นๆ ว่ามีมาน้อยเพียงใด แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยดังกล่าวก็ยังไม่ได้หมายความว่าละครเรื่องใดที่มีผู้ชมมากที่สุดจะเป็นละครที่มีคุณภาพที่สุด เพียงแต่ผู้ผลิตต้องการจะทราบข้อสรุปบางอย่างในการที่จะสร้างเนื้อหาสาระ และวิธีการนำเสนอละครเรื่องต่อไปนั่นเอง

(ค) ความรู้เรื่องบทบาทและหน้าที่ของผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์

ผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์นั้นมีบทบาท และหน้าที่ในการผลิตรายการแยกเป็น 4 ขั้นตอนได้ดังนี้ (วีระศิริ ศิริวัฒนกุล, 2530 อ้างใน ศรีรัตน์ ต่อยอด, 2541 : 7 – 13)

1. การเตรียมการก่อนการผลิต

การผลิตรายการโทรทัศน์รายการใดรายการหนึ่งออกอากาศนั้น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้ผลิตรายการ กล่าวคือ เมื่อผู้ผลิตรายการมีความคิด หรือได้รับความคิดที่จะผลิตรายการใดรายการหนึ่งเสนอผู้ชม ซึ่งความคิดในการผลิตรายการนี้อาจได้รับมอบหมายมาจากลูกค้าโดยตรง หรือจากทางสถานี รวมถึงอาจเป็นความคิดของผู้ผลิตเอง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะความคิดในการผลิตรายการจะมาจากไหน งานของผู้ผลิตก็คือ การพัฒนาความคิดใหม่ ๆ นั้นมาทำเป็นรายการโทรทัศน์ให้ดีที่สุด โดยใช้ความสามารถทำการพัฒนาไปที่ละขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนของการพัฒนาความคิดรายการที่สำคัญๆ มีดังนี้ คือ

1.1 การวิเคราะห์ผู้ชม

เหตุผลเบื้องต้นสำหรับการผลิตรายการไม่ว่ารายการใดก็คือ ต้องการให้ผู้ชมได้ชม ดังนั้น ผู้ชมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้จัดหรือผู้ผลิตจะต้องนำมาพิจารณา เมื่อผู้ผลิตได้ความคิดในการผลิตรายการมาแล้ว ผู้ผลิตก็จะเริ่มพัฒนาความคิดรายการด้านกลุ่มเป้าหมายขึ้นมาในใจทันที ซึ่งกลุ่มเป้าหมายอาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือเฉพาะกลุ่มที่ถ่ายทอดการจำกัด หรืออาจจะเป็นมวลชนที่มีลักษณะแตกต่างกันก็ได้ แต่ผู้ผลิตจะต้องรู้ขนาด องค์ประกอบของกลุ่มผู้ชม และเลือกเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอรายการให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมนั้นให้ได้

องค์ประกอบของผู้ชมนั้นให้คำจำกัดความยาก แต่ผู้ผลิตรายการก็ต้องพยายามทำให้ครบลงมาให้ได้ เช่น ต้องถามตัวเองว่าจะผลิตรายการนี้ให้คนทั้งโลกดู หรือสำหรับให้คนในชาติของเราดู ผู้ชมอันเป็นกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ผู้หญิง หรือเด็ก

อายุเท่าไร ในฐานะของผู้ผลิตต้องพิจารณาองค์ประกอบของผู้ชมเพื่อนำมาพัฒนารายการให้ส่งเสริมความต้องการและรสนิยมของผู้ชมด้วย

1.2 การวิจัหาความคิดในการผลิต

เมื่อผู้ผลิตมีความคิดพื้นฐานในรายการแล้ว ก้าวต่อไปก็คือการวิจัยปุมหลัง ถ้าหากผู้ผลิตทำรายการประเภทรายงานข่าวสาร เช่นรายการข่าว รายการสารคดี (Documentary) รายการศึกษา หรือรายการสอนให้ทำตาม (Instructional Program) แล้ว ก้าวแรกคือการเข้าห้องสมุดเพื่อช่วยให้เราได้เจาะประเด็นสำคัญของเรื่อง และพบแง่มุมที่น่าสนใจเพื่อช่วยในการนำเสนอรายการ แต่ถ้าผู้ผลิตจะผลิตรายการประเภทบันเทิงล้วน ๆ แล้ว รูปแบบของรายการส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยดังต่อไปนี้คือ บทโทรทัศน์ และผู้แสดง หรือผู้ที่ปรากฏบนจอ ทั้งสองอย่างนี้จะเป็นตัวดึงดูดผู้ชม เพราะรายการจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ผลิตในการนำนักแสดงที่ผู้ชมยอมรับมาร่วมกับบทโทรทัศน์ที่ดีหรือคุ้มค่าน่าทำ (Worthwhile)

ความคิดในรายการที่มีลักษณะไม่แน่นอนหรือไม่กระจ่างชัดนั้นจะทำให้รายการกระชับได้ยากมาก ผู้ผลิตต้องพิจารณาว่าเนื้อหาของรายการนั้นกว้างหรือแคบไปหรือไม่ รายการที่พยายามทำให้มีลักษณะครอบคลุมทุกอย่างนั้นจะทำให้เกิดความหยาบ เนื้อหาเบา และไม่สมบูรณ์ได้ ในขณะที่เดียวกันถ้ารายการนั้นมีความคิดที่แคบหรือเฉพาะเจาะจงจนเกินไปก็จะกลายเป็นความน่าเบื่อ ดังนั้นผู้ผลิตต้องพิจารณาว่าจะเสนอเนื้อหาของรายการให้ประสบผลสำเร็จในเวลาที่มีอยู่ได้เพียงใด รวมถึงความสะดวกทางอุปกรณ์ และทรัพยากรทางสถานีด้วย ต้องยอมรับสภาพกำลังของตนเอง และพยายามใช้ให้คุ้มค่า และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องอย่าลืมว่าความคิดบางอย่างอาจมีคุณค่าน่าสนใจ แต่อาจจะไม่เหมาะกับการนำมาเสนอเป็นรายการโทรทัศน์

และเมื่อพิจารณาในเรื่อง “ความคิด” ในการผลิตรายการแล้ว หากผู้ผลิตรายการเห็นควรว่าจะนำความคิดนั้นมาจัดทำเป็นรายการโทรทัศน์ ผู้ผลิตรายการก็ต้องเริ่มคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการผลิตรายการต่อไป ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ได้แก่ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2520 : 96 – 99)

(1) เนื้อหาของรายการ (Program Content)

เนื้อหาของรายการควรจะเป็นเนื้อหาที่สามารถถ่ายทอดความคิดเริ่มแรกในการผลิตรายการไปสู่ผู้ชมได้ เช่น ถ้าความคิดเริ่มแรกในการผลิตรายการ คือ การแนะนำผู้ชมให้รู้จักศิลปกรรมไทยสมัยต่างๆ เนื้อหารายการทั้งหมด (Program Series) ก็จะต้องประกอบด้วยเรื่องราวของศิลปกรรมไทยในแต่ละสมัยว่ามีลักษณะอย่างไร ศิลปินมีชื่อเสียงแต่ละสมัยคือใคร ความคิดของศิลปินสมัยใหม่ต่อศิลปกรรมไทยในสมัยก่อน เป็นต้น เนื้อหาของรายการจะต้องมีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับความคิดเริ่มแรกในการทำรายการ และข้อสำคัญคือ ต้องเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจ เพื่อที่จะดึงดูดผู้ชมให้อยากชมรายการ ซึ่งอันที่จริงแล้ว เรื่องนี้จะเกี่ยวโยงไปถึงกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย (Target Audience) ของรายการ เวลาเสนอรายการ (Timing) และวิธีนำเสนอรายการ (Method of Presentation) ที่ผู้ผลิตรายการจะต้องคำนึงถึงว่า กลุ่มผู้ชมเป้าหมายของรายการจะเป็นกลุ่มใด เช่น อาจจะเป็นกลุ่มผู้ชมชาย, ผู้หญิง, ครอบครัว หรือเด็กในวัยเรียน เป็นต้น เวลาในการเสนอรายการก็ควรจะเป็นเวลาที่จัดขึ้นเพื่อให้กลุ่มผู้ชมเป้าหมายสามารถเปิดชมรายการได้ โดยหลักการแล้ว กลุ่มผู้ชมเป้าหมายจะเป็นปัจจัยกำหนดเวลาออกอากาศที่เหมาะสมสำหรับรายการนั้น (Specific Telecasting Time) เช่น เวลาเช้า, เทียง, บ่าย, ค่ำวันหยุดสัปดาห์ เป็นต้น ผู้ผลิตรายการจะต้องศึกษาว่าเวลาใดจึงจะเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดได้ และก็อาจจำเป็นต้องเลือกเวลาที่ใกล้เคียงกับเวลาที่กำหนดไว้ที่สุด สำหรับรูปแบบและวิธีนำเสนอรายการก็ควรจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาของรายการ

(2) ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ (Cost)

ผู้ผลิตจะต้องพิจารณางบประมาณที่ต้องใช้ในการผลิตรายการว่าควรใช้งบประมาณสำหรับผลิตรายการเท่าใด โดยปกติแล้วจะต้องพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายสำหรับบุคลากรที่ทำหน้าที่ต่างๆ ในรายการ เริ่มตั้งแต่ผู้เขียนบท (Script Writer), ตัวแสดง (Talents), เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ , ค่าจากและเครื่องแต่งกาย, ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการผลิต รายการด้านอื่นๆ เช่น ค่าฟิล์ม หรือค่าบันทึกเทปรายการ ตลอดจนค่าเวลาสถานี การพิจารณางบประมาณดังว่านี้อาจทำให้โดยการคาดคะเนอย่างคร่าวๆ ในเบื้องต้นว่า การผลิตรายการแต่ละครั้งจะต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนเท่าใด และใช้จำนวนครั้งที่จะทำรายการคุณเข้าไป งบประมาณในการผลิตรายการอาจจะได้มาจากหน่วยงานหนึ่งที่สนับสนุนให้ผู้จัดหรือผู้ผลิตรายการจัดรายการนั้นขึ้น หรืออาจจะได้มาจากผู้อุปถัมภ์รายการ (Sponsor or Commercials) ซึ่งในกรณีหลังนี้ ผู้ผลิตรายการจะต้องร่างโครงการและรายละเอียดในรายการทั้งหมด เพื่อให้ผู้ช่วยผู้ผลิตรายการติดต่อหาผู้อุปถัมภ์รายการแล้วทำสัญญา

(3) บทโทรทัศน์ (Script)

ผู้ผลิตรายการอาจจะเขียนบทโทรทัศน์ด้วยตนเอง หรือจ้างผู้เขียนบท ทั้งนี้ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับความสามารถและการตัดสินใจของผู้ผลิตว่าจะทำบทเอง หรือจะแบ่งงานให้ผู้อื่นทำ ในกรณีที่จ้างผู้เขียนบท ผู้ผลิตรายการจะต้องอธิบายให้ผู้เขียนบท เข้าใจในความคิด และรายละเอียดต่าง ๆ ของรายการ บางครั้งผู้ผลิตรายการอาจจำเป็นต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่จะนำมาเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เขียนบท เพื่อช่วยให้เกิดความกระจ่างในรายการ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อบทโทรทัศน์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ผลิตต้องจัดพิมพ์บทแจกจ่ายให้ผู้ร่วมงานฝ่ายต่างๆ ผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องมีความพิถีพิถันในการแก้ไขบทให้เป็นไปตามความคิดที่ได้กำหนดไว้ มีหลักสำคัญอยู่ว่า ถ้าจะต้องแก้ไขบทโทรทัศน์หลังจากที่ได้แจกจ่ายบทไปยังผู้ร่วมงานต่างๆ ไปแล้ว จะต้องให้มีการแก้ไขบททุกฉบับ มิใช่แก้ไขเพียงฉบับใดฉบับหนึ่ง เพราะบทโทรทัศน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการประสานงานผลิตรายการของผู้ผลิตร่วมกับผู้ร่วมงานฝ่ายต่างๆ ผู้ร่วมงานทุกคนจึงควรทราบ และเข้าใจในบทโทรทัศน์อย่างถูกต้องเหมือนกัน

(4) ผู้แสดง (Talent)

ผู้ผลิตรายการควรจะปรึกษากับผู้กำกับรายการ (Director) ในการเลือกตัวผู้แสดงหรือผู้ร่วมรายการ โดยปกติแล้วถ้าผู้ผลิตเขียนบทเอง เวลาเขียนบทอาจนึกถึงผู้แสดงคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษอยู่แล้วว่าเหมาะสมกับบทใด หรือถ้ามีผู้เขียนบท ผู้เขียนบทก็อาจแนะนำว่าบทนั้นๆ ควรจะมีใครเป็นผู้แสดง และเพื่อเป็นการสร้างนักแสดงทางโทรทัศน์ให้มากขึ้น ผู้ผลิตรายการจึงไม่ควรใช้แต่ผู้แสดงหน้าเก่าที่มีความสามารถ และประสบการณ์เพียงอย่างเดียว แต่ควรจะเลือกผู้แสดงใหม่ๆ และสนับสนุนให้ผู้แสดงหน้าใหม่ได้แสดงความสามารถบ้าง

(5) อุปกรณ์ทางเทคนิค (Technical Facilities)

ผู้ผลิตรายการจำเป็นที่จะต้องทราบเรื่องของอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะต้องใช้ในรายการเพื่อที่จะได้ตรวจสอบ และควบคุมการเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อใช้ในรายการให้เป็นไปตามขั้นตอน อย่างไรก็ตาม งานแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับด้านเทคนิคของรายการนั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้กำกับรายการ มิใช่หน้าที่ของผู้ผลิตรายการ ที่จะพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทางด้านนี้

ในการที่จะเลือกทีมงานผลิตรายการให้มารับผิดชอบการผลิตด้านต่างๆ นั้น ต้องอย่าลืมว่าในฐานะผู้ผลิต หน้าที่ที่สำคัญที่สุดคือ การพัฒนาแนวความคิดของรายการ แล้วจ้างคนอื่นมาทำงาน โดยการคัดเลือกอย่างพิถีพิถัน อธิบายความต้องการของตนเอง และไว้เนื้อเชื่อใจในการทำงานของเขา ผู้ผลิตจะรู้ได้ทันทีว่าถ้าได้สื่อความคิดไปยังผู้อื่นแล้วเปิดโอกาสให้พวกเขามีอิสระในการแสดงความคิดเห็นของเขาแล้ว ผู้ผลิตจะมีความสุขกับความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อีกทั้งยังได้งานที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

งานต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นงานขั้นเตรียมการผลิตของผู้ผลิต รายการซึ่งสำหรับผู้ผลิตแล้ว การวางแผนก่อนการผลิตเป็นช่วงที่ยุ่งและสำคัญมาก เมื่อเตรียมงาน มาจนถึงขั้นตอนนี้แล้ว ผู้ผลิตก็จะเริ่มแจกจ่ายอำนาจหน้าที่ไปยัง ทีมงาน รวมถึงการแจกจ่ายบท โทรทัศน์ไปยังฝ่ายต่างๆ ตั้งแต่ผู้ประกาศ (Announcer) ฝ่ายศิลป์ (Art section) หัวหน้าฝ่าย เทคนิคหรือผู้กำกับภาพ (Technical Director) ผู้กำกับแสง (Lighting Engineer) ผู้กำกับเวที (Floor Manager) ผู้ช่วยผู้กำกับรายการ (Associate Director) ผู้ช่วยผู้ผลิตรายการ (Associate Producer) ผู้แสดงทั้งหมด (All Talent) และ ผู้กำกับรายการ (Director) รวมบทที่จะแจกจ่ายอย่างน้อย 15 ฉบับ สำหรับงานผลิตรายการในสถานีโทรทัศน์ขนาดกลางอย่างในบ้านเรา นอกจากนั้นผู้ผลิตรายการควรจะมีบทอย่างน้อย 3 ชุด สำหรับเก็บไว้เป็นหลักฐานส่วนตัวในการทำงาน และอาจมีประโยชน์ใช้สอยได้อีกในการจัดรายการครั้งต่อไป

1.3 การประชุมฝ่ายผลิต

ตลอดช่วงเวลาการผลิตรายการ ผู้ผลิตจะต้องเข้าร่วมประชุมการผลิต นับครั้งไม่ถ้วน แต่การประชุมก่อนการผลิตเป็นการประชุมครั้งที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการประชุม ที่มีผู้เกี่ยวข้องกับการผลิตทุกฝ่ายเข้าประชุมพร้อมกัน เพื่อรวบรวมแ่งมุมการผลิตต่างๆ เข้าด้วยกันและให้การทำงานของทุกฝ่ายอยู่ในขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่ทุกคนต้องเข้าใจร่วมกัน

2. การเตรียมพร้อมและการซ้อม

เมื่อการผลิตเข้ามาในช่วงของการเตรียมพร้อมและการซ้อมแล้ว ผู้ผลิตจะลดบทบาทของตัวเองลง โดยมอบหมายงานให้เป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้กำกับรายการ (Director) โดยผู้ผลิตมีบทบาทในการเฝ้าดูการซ้อมด้วยความตั้งใจจากแ่งมุมของคนดู ขณะที่การซ้อมดำเนินอยู่นั้น ผู้ผลิตจะเฝ้าดูที่จอมอนิเตอร์ และทำบันทึกย่อๆ รวมถึงจะต้องดูแล

ในเรื่องของเวลา เพราะหากผู้กำกับใช้เวลามากเกินไปกับจุดเล็กๆ น้อยๆ ผู้ผลิตสามารถใช้อำนาจเตือนให้ผู้กำกับทำงานต่อไปแล้วจึงค่อยกลับมาแก้ไขปัญหานั้นภายหลังเมื่อมีเวลา แต่ผู้ผลิตจะต้องไม่ลืมว่า เมื่อมาถึงขั้นชັกซ์คอมแล้วนั้น ย่อมหมายถึงรายการเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาแล้ว และการเปลี่ยนแปลงในส่วนสำคัญจะทำได้แล้ว เพราะการเปลี่ยนแปลงส่วนสำคัญจะส่งผลกระทบต่อถึงกระบวนการในการผลิตที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

3. ระหว่างการผลิตรายการ

ระหว่างการผลิตรายการ ผู้ผลิตจะไม่มีหน้าที่อื่นใดนอกจากการเป็นกำลังใจให้กับทีมงานผลิต บทบาทสำคัญระหว่างการผลิตรายการนั้นเป็นหน้าที่ของผู้กำกับและทีมงานในการดำเนินงานต่อไป

4. หลังการผลิต

ช่วงหลังการผลิตนี้ ผู้ผลิตจะเข้ามามีบทบาทมากกว่าช่วงระหว่างการผลิตรายการ แต่บทบาทของผู้ผลิตในขั้นตอนนี้จะเป็นบทบาทที่เกี่ยวกับการสนับสนุน หรือโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Promotion) เพื่อช่วยให้รายการเป็นที่น่าสนใจของผู้ชม

4.1 การติดต่อ

ผู้ผลิตควรปล่อยให้การติดต่อเป็นภาระหน้าที่ของผู้กำกับในการดูแลรับผิดชอบ เพราะผู้กำกับเป็นผู้ดูแลการถ่ายทำ และย่อมรู้ว่าจะติดต่ออย่างไร ผู้ผลิตมีหน้าที่เพียงดูการติดต่ออย่างคร่าวๆ และอาจให้คำแนะนำได้ก่อนที่รายการจะทำการติดต่อเสร็จเป็นครั้งสุดท้าย แต่หากผู้ผลิตมีความถนัดในเรื่องการติดต่อ รวมทั้งมีเวลาก็ให้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ผลิตว่าจะเป็นผู้ดูแลเรื่องการติดต่อเอง หรือจะมอบหมายงานให้ผู้อื่นทำ

4.2 การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์

สถานีใหญ่ๆ และสถานีเครือข่ายแห่งชาติจะมีฝ่ายประชาสัมพันธ์รายการในสถานีทำหน้าที่รับผิดชอบการโฆษณารายการต่างๆ ที่จะนำออกอากาศ ตามปกติผู้ผลิตจะได้รับการขอร้องให้ช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาแนะนำแ่งมุมการโฆษณา และร่วมทำการรณรงค์โฆษณารายการนั้นๆ ด้วย แต่หากเป็นสถานีเล็ก และไม่มีฝ่ายโฆษณา ผู้ผลิตอาจต้องทำหน้าที่โฆษณา และประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง

หลังการออกอากาศรายการครั้งหนึ่งๆ ผู้ผลิตรายการควรนัดประชุมเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในรายการ เพื่อประเมินผลการทำงานของฝ่ายต่างๆ และแก้ไขปัญหา รวมทั้งเตรียมการเพื่อจัดรายการครั้งต่อไป

(ง) ความรู้เรื่องหลักในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์

ในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ จุดมุ่งหมายที่สำคัญของผู้ผลิตรายการก็คือ เพื่อให้ได้รายการวิทยุโทรทัศน์ที่มีคุณภาพ คุณค่า และบรรลุจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น นักวิชาชีพด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์จึงควรมีหลักในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์เป็นเครื่องยึดถือ เพื่อมาตรฐานอันดีในการปฏิบัติงาน

โดย Edward A. Warren ได้เสนอหลักในการผลิตรายการโดยละเอียดที่แสดงถึงภาระกิจหน้าที่ที่ผู้ผลิตรายการควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. ต้องรู้จักผู้ชม (know your audience)

คือต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายของรายการว่ามีลักษณะอย่างไร ผู้ผลิตรายการที่ดีควรหาวิธีที่จะสำรวจให้ได้ว่า กลุ่มคนดูของตนเป็นใคร? มีลักษณะอย่างไร? เช่น อายุ เพศ การศึกษา รวมทั้งเวลาในการรับชม ตลอดจนจนรับทราบถึงความเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ดูผู้ชม

2. ต้องรู้จักรายการ (know your product)

ผู้ผลิตรายการที่ดีต้องมีความสนใจและมีความรู้ในเรื่องประวัติความเป็นมา และเรื่องราวของการบันเทิงธุรกิจอย่างกว้างขวาง และยังต้องเป็นผู้มีรสนิยมอันดี มีความรอบรู้พอสมควรในศาสตร์แขนงต่างๆ ทั้งยังควรเป็นคนที่มินิสัยของการใฝ่รู้อยู่เป็นอาจิดน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการผลิตรายการประเภทต่างๆ

3. รู้จักคู่แข่ง (know your competition)

ผู้ผลิตรายการควรศึกษาข้อมูลของสถานีที่เป็นคู่แข่งชั้นของตน เช่น กลยุทธ์ด้านการวางตัวผู้แสดงของคู่แข่ง กลยุทธ์การวางผังรายการของคู่แข่งชั้น ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สำหรับการปรับปรุงการผลิตรายการของตน

4. รู้จักงบประมาณในการผลิตรายการ (know your budgets)

เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ผลิตรายการต้องรู้จักประมาณการใช้จ่ายในการผลิตรายการของตนให้มีความเหมาะสมและคุ้มค่าที่สุด รายการที่ใช้งบประมาณจำนวนมาก แม้ว่าจะเป็นรายการที่มีคุณภาพสูง แต่ก็ทำให้ถึงจุดคุ้มทุนได้ยาก ส่วนรายการที่ใช้งบประมาณน้อยจนเกินไป ก็อาจทำให้ดูเป็นรายการราคาถูกลง มีผู้นิยมน้อย

5. รู้จักเพื่อนร่วมงาน (know your staff)

ผู้ผลิตรายการควรรู้จักเพื่อนร่วมงานของตนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นในด้านความรู้ความสามารถ ข้อเด่นข้อด้อยต่าง ๆ ตลอดจนอุปนิสัยใจคอ ทั้งนี้เพื่อควมมีประสิทธิภาพในการมอบหมายงานต่าง ๆ ผู้ผลิตรายการควรส่งเสริมผู้มีความสามารถให้ได้มีโอกาสแสดงออก และไม่รังรอที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ตามความจำเป็น

6. รู้จักชุมชนที่ให้บริการ (know your community)

ผู้ผลิตรายการควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนที่ตนบริการเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเป็นสื่อที่บริการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. รู้จักฝ่ายจัดการในสถานี (know your management)

ผู้ผลิตรายการควรมีความเข้าใจเป็นอย่างดีในองค์กรที่ตนปฏิบัติหน้าที่ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้ผลิตรายการควรรู้จักการประนีประนอมให้ตนสามารถทำงานได้อย่างสอดคล้องกับบุคลากรในฝ่ายอื่น ๆ โดยไม่สูญเสียจุดยืนของตนไป

8. รู้จักตนเอง (know yourself)

ผู้ผลิตรายการควรมีความตระหนักถึงทักษะความสามารถของตน ในขณะเดียวกันกับที่ควรรู้จักข้อบกพร่องของตน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสามารถปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนได้อย่างเหมาะสม รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งไม่ลังเลที่จะยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่องของตน

อย่างไรก็ดี นอกจากการทราบ “หลักในการผลิตรายการโทรทัศน์” เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์แล้ว ในการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งไม่สามารถมองข้ามไปได้ก็คือ ปัจจัยในเรื่องของ “คุณสมบัติของผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์” ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพ และมาตรฐานของผลิตรายการโดยตรง ซึ่งหากผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์มีคุณสมบัติที่เหมาะสมตามวิชาชีพการผลิต

รายการวิทยุโทรทัศน์แล้ว ก็ย่อมหมายถึงการได้มาซึ่งชิ้นงานที่เหมาะสม และมีคุณภาพได้ และรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์นั้นมีดังนี้

คุณสมบัติของผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ตามความเหมาะสมของวิชาชีพ

การผลิตรายการนั้นโดยทั่วไปแล้วจะพิจารณาคุณสมบัติตามความเหมาะสมของวิชาชีพไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ผลิตรายการในต่างประเทศหรือในประเทศไทย โดยที่ลักษณะงานการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์นั้นเป็นงานที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ มีการสร้างสรรค์ คิดค้น ตลอดจนการบริการและการบริหารรวมกัน ดังนั้น การจะเป็นผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ที่ประสบความสำเร็จจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ที่ใครๆ ก็ทำได้ และการจะเป็นผู้ผลิตรายการที่ดีควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. **มีความเป็นผู้นำ** เนื่องจากการผลิตรายการเป็นเรื่องของนโยบาย และมักจะควบคู่ไปกับงานบริหาร ผู้ผลิตรายการจะเป็นผู้วางแผนการผลิตรายการ ซึ่งผู้ผลิตรายการที่ดีนั้น ควรเป็นผู้คาดการณ์ล่วงหน้า และวางแผนได้ว่า รายการในวันต่อไป เดือนต่อไป และปีต่อไป ควรจะผลิตรายการออกมาในลักษณะใด จึงต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งจะนำผู้ร่วมงานให้เห็นคล้อยตามความคิดได้อย่างมีเหตุผล และนอกจากนั้น การผลิตรายการเป็นงานที่ต้องมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะใจผู้ชมอยู่ตลอดเวลา ผู้ผลิตรายการที่ดีจึงควรมีความเป็นผู้นำที่สามารถพาให้หน่วยงานได้รับความสำเร็จ หรือสามารถนำไปสู่จุดหมายปลายทางเมื่อมีอุปสรรคหรือปัญหาเกิดขึ้น

2. **มีความรอบรู้** ผู้ผลิตรายการที่จะก้าวหน้าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในตัวเป็นส่วนสนับสนุน ความรอบรู้นั้นย่อมหมายถึงความรู้เฉพาะด้านที่ตนได้ศึกษามา และความรู้รอบตัวทั่วไปด้วย ทั้งนี้เพราะสิ่งที่จะให้แก่ผู้ชมนั้นต้องมั่นใจว่าถูกต้องให้ในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ผู้ผลิตรายการควรมีความรู้ที่จะจัดการเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทันที่

นอกจากความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่ควรจะมีแล้ว สิ่งที่ผู้ผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์จะละเลยมิได้ คือ การรอบรู้ในหน้าที่ของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ว่ามีลักษณะอย่างไร และจะใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไรบ้าง

3. มีความรับผิดชอบ ผู้ผลิตรายการต้องตระหนักเสมอว่าตนต้องมีความรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ชม ผู้ผลิตรายการจะต้องเป็น “ผู้ให้” หรือ “ผู้นำเสนอ” ในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความบันเทิง และรายงานเรื่องราวข่าวสารให้ผู้ชมได้รับทราบอยู่ตลอดเวลาอย่างสม่ำเสมอและเหมาะสมกับสภาพของผู้ชม อันจะนำความเจริญมาสู่ประชาชนให้มากที่สุด

ความรับผิดชอบนี้มิใช่เพียงเท่านั้น ยังต้องรับผิดชอบต่อผู้ร่วมงานทุกฝ่ายด้วย งานผลิตรายการที่จะสำเร็จได้ด้วยดีนั้นมิใช่สำเร็จได้ด้วยคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว แต่งานผลิตรายการนั้นจะต้องทำร่วมกันเป็นทีมจึงจะพาไปสู่จุดหมาย และประสบความสำเร็จได้ดีกว่าทำเพียงคนเดียว ถ้าคนใดคนหนึ่งขาดความรับผิดชอบแล้ว การจะบรรลุผลสำเร็จนั้นคงจะเป็นเรื่องยาก

4. มีศิลปะในการนำเสนอหรือแสดงออก งานการผลิตรายการส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ศิลปะ ใช้ความเป็นศิลปิน แม้ว่าตัวผู้ผลิตรายการจะไม่ต้องเป็นผู้แสดงเองหรือนำเสนอในทางศิลปะเอง แต่ความที่ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตรายการซึ่งเกี่ยวข้องกับงานที่ต้องแสดงออกหรือการใช้ศิลปะในการนำเสนอ จึงจำเป็นที่ผู้ผลิตรายการต้องมีพื้นฐานของความเป็นผู้แสดงออก (Showmanship) ต้องกล้าที่จะแสดงออกในสิ่งที่ตนคิด ผู้ผลิตรายการต้องทำงานกับคนอื่นอยู่เสมอ คุณสมบัติในการหาวิธีการที่จะเข้าถึงความรู้สึกของผู้ชมให้ได้ผลที่สุด โดยใช้เทคนิคการแสดง (Show technique) จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้จัดหรือ ผู้ผลิตรายการจะต้องมีอยู่ในตัว จึงจะประสบความสำเร็จง่ายกว่าคนอื่น

5. รู้จักตัดสินใจ งานผลิตรายการบางครั้งต้องการความฉับไวในการตัดสินใจ เมื่อมีปัญหาหรือทางเลือกที่จะต้องตัดสินใจ จะต้องใช้ความฉับไวที่มีอยู่ตัดสินใจให้ทันท่วงที ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์เป็นพื้นฐานเพื่อจะช่วยให้ตัดสินใจไม่ผิดพลาด หรือหากจะผิดพลาดก็ต้องให้ผิดพลาดน้อยที่สุด โดยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนผู้ชมและชื่อเสียงของสถานีเป็นสำคัญ มีความสุขุมรอบคอบในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วยดี

6. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็น คำติชมจากผู้ชมและผู้ร่วมงานเสมอ มีวาจาไพเราะในการติดต่อประสานงาน และควรยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่

เป็นนิจ เพราะงานการผลิตรายการนั้นไม่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยคนเพียงคนเดียว การทำงานกับผู้อื่นให้ได้ผลดีที่สุดจึงจำเป็นต้องอาศัยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

7. **มีทัศนคติที่ดีต่องานและมีใจรักงาน** งานการผลิตรายการเป็นงานที่ต้องอุทิศตัวเพื่องานอย่างแท้จริง การจะทุ่มเททั้งสติปัญญา ความคิด และกำลังกายให้แก่งานอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างงานให้เป็นที่ดึงดูดความสนใจและสามารถเอาชนะคู่แข่ง เอาชนะผู้ชมได้ นั้น จำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพเป็นพื้นฐาน และต้องมีใจรักงานการผลิตรายการอย่างแท้จริง จึงจะทำให้ได้รายการที่ดีออกปรากฏแก่สายตาประชาชน หากผู้ผลิตรายการทำงานตามหน้าที่ ทำเพื่อให้มีรายการออกอากาศไปแต่ละวันโดยไม่ทุ่มเทกายใจ ไม่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนี้แล้ว ย่อมไม่ได้รับความสำเร็จอย่างแน่นอน

8. **มีความคิดสร้างสรรค์** ผู้ผลิตรายการต้องมีความคิด สร้างสรรค์ ริเริ่มอยู่เสมอ ผู้ที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้นั้น อย่างน้อยต้องเป็นผู้ที่เอาใจใส่ คอยชมรายการโทรทัศน์อยู่เป็นนิจ จนดูแล้วเกิดความคิด (idea) และคิดสร้างรายการในแนวแปลกๆ ใหม่ๆ เพื่อให้ดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ เกิดความคิดแหวกจากความซ้ำซากจำเจที่เฝ้าดูอยู่ตลอดเวลา นั้น จะเป็นการดึงดูดผู้ชมให้ชื่นชมศรัทธารายการได้อย่างมาก นับเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้ผลิตรายการที่ประสบความสำเร็จจึงมักจะมีคุณสมบัติข้อนี้แทบทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องคุณสมบัติของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์นั้นมิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องยึดข้อใดเป็นประการสำคัญที่สุด แต่ในทางปฏิบัตินั้นเป็นที่ยอมรับกันว่าการมีความคิดสร้างสรรค์ การมีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชน และความมีใจรักในงานโทรทัศน์นั้น ดูออกจะเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ส่วนความรู้ในวิชาชีพนั้นจะเป็นคุณสมบัติสนับสนุนให้สามารถเป็นผู้ผลิตรายการที่ได้เปรียบผู้อื่น ฉะนั้น หากจะมีอาชีพเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์แล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่สำคัญๆ ดังที่กล่าวมาแล้วเพื่อเป็นพื้นฐานในการผลิตรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพต่อไป

นอกจากนี้ Wurtzel Alan (1985 : 273 – 274) ได้เสนอว่าผู้ผลิตรายการควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ผลิตจะต้องเป็นผู้ที่รู้ทุกเรื่อง ผู้ผลิตนั้นต้องรับผิดชอบทุกเรื่องในรายการ จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้มากพอในแวดวงของการผลิตรายการ แม้ว่าผู้ผลิตจะไม่เคยจัดแสง หรือตัดต่อเทปเองเลยก็ตาม แต่ก็ต้องรู้จักเครื่องมือเหล่านี้ดี เพื่อที่จะสามารถตัดสินใจได้อย่างฉลาด และถูกต้อง หรืออย่างน้อยในฐานะผู้ผลิตจะต้องรู้ว่าทุกๆ องค์ประกอบการผลิตนั้นมีขีดความสามารถ และขีดจำกัดมากน้อยเพียงใด รู้จักงานของทุกคนเพื่อที่จะได้เข้าใจและประเมินผลงานที่พวกเขาได้ทำตลอดการผลิตรายการ

2. ผู้ผลิตจะต้องสร้างคนด้วยมือ ผู้ผลิตจะต้องมีความสามารถในการที่จะเข้าใจบุคคลที่อาจจะมีส่วนในการทำงานที่ไม่ดีนัก คนที่อ่อนไหวต่อเหตุการณ์ หรือต่องาน แต่มีความสามารถในการรับผิดชอบงานบางอย่างได้ เป็นต้น

3. ผู้ผลิตต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างภาพในรายการได้ว่า จะออกมาเป็นอย่างไร เสียงเป็นอย่างไร รายการนั้นสามารถทำหน้าที่สื่อความคิดได้หรือไม่ ผู้ผลิตต้องมีวิสัยทัศน์ นั่นคือจะต้องมีสัญชาตญาณและประสบการณ์ว่าอะไรจะใช้ได้ผลในการทำงาน รวมทั้งรู้จักการใช้จินตนาการและไหวพริบ เพื่อทำงานให้สำเร็จตามที่ต้องการด้วย

4. ผู้ผลิตต้องเป็นนักจัดการ เพราะโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีลักษณะการทำงานซับซ้อน และใช้คนมาก ดังนั้นจึงต้องการผู้ที่จะมาจัดการให้มีระบบระเบียบในรายละเอียดนับร้อยเรื่อง หากการจัดการไม่ดีแล้ว มีโอกาสน้อยมากที่จะสามารถผลิตรายการโทรทัศน์นั้นให้ประสบผลสำเร็จได้

5. ผู้ผลิตต้องเป็นนักสื่อสารที่ดี เพราะต้องเกี่ยวข้องกับผู้คนมากมาย อีกทั้งต้องมีความสามารถที่จะชักจูงให้ทีมงานผลิตมีความกระตือรือร้น และคล้อยตามความคิดให้ได้ ต้องคอยกระตุ้นให้กำลังใจ แน่แน่ว ยิ่งไปกว่านั้นก็ต้องควบคุมบุคคลที่ขอบออกนอกกลุ่มนอกทาง หรือมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่ายให้เข้ามาอยู่ในกรอบของทิศทางที่ต้องการ ผู้ผลิตรายการจึงต้องทำงานคล้ายนักจิตวิทยาในการที่จะควบคุมบุคคลจำนวนมากให้ทำงานร่วมกันเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการผลิตรายการให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4. จรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์

5.1 ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปีพุทธศักราช 2525 ได้กำหนดเอาไว้ว่า “จรรยาบรรณ” หมายถึง “ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงของสมาชิก.....”

จรรยาบรรณ หมายถึง “มารยาทหรือสิ่งที่ควรประพฤติอันเป็นความรับผิดชอบรวมความไปถึงการตระหนักรู้ถึงความผิดและถูกซึ่งมีมาตรฐานทางศีลธรรมและความรับผิดชอบที่ดีเป็นครรรลง อันเป็นข้อควรยึดมั่นในการประกอบอาชีพ หรือการมีบทบาทในความรับผิดชอบเป็นพิเศษต่อประชาชนและต่อสังคม (ธุรกิจเมืองไทย, 2519 : 16 อ้างใน วินัย เจียมวิเศษสุข , 2535 : 11)

จรรยาบรรณจึงเป็นกรอบของความประพฤติในอาชีพ เป็นแนวทางสิ่งที่ดีซึ่งควรจะได้ความไปถึงสิ่งที่ไม่ดีอันควรละเว้นในการไม่กระทำด้วย จรรยาบรรณจึงเป็นมาตรฐานของความรับผิดชอบที่ดีในการกระทำอันจะมีผลกระทบต่อผู้อื่นและต่อส่วนรวม

จรรยาบรรณก็คือ จริยธรรมในนัยหนึ่ง อันหมายถึง กิริยาที่ควรประพฤติอันคงสภาพเป็นพื้น นั้นหมายถึง การยึดติดกับการกระทำที่ดีเป็นพื้นฐาน ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม ศาสนา สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อความคิดผิดชอบชั่วดี อันเป็นจรรยาบรรณของแต่ละอาชีพในแต่ละสังคมนั้น

5.2 จรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน (ปิยกุล เลาว์ณยศีร์, 2541 : 49)

การประกอบอาชีพใดๆ ก็ตาม โดยเฉพาะอาชีพที่มีผลกระทบต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ เช่น อาชีพนักสื่อสารมวลชน ก่อนอื่นผู้ประกอบอาชีพนั้นควรต้องรู้ถึง “สิทธิและหน้าที่” ของตน รู้ว่าตนมีสิทธิอะไร ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรู้ด้วยว่ามีหน้าที่อะไร และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของทุกคนในสังคม ผู้ประกอบอาชีพต้องมี “คุณธรรม” ในการดำรงตน และประกอบอาชีพนั้นๆ ทั้งยังต้องมี “ความรับผิดชอบ” ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม

จรรยาบรรณของนักสื่อสารมวลชนจึงควรครอบคลุมเรื่องใหญ่ๆ อยู่ 3 เรื่อง คือ สิทธิและหน้าที่ คุณธรรม และความรับผิดชอบดังกล่าว

นักสื่อสารมวลชนทุกสาขาจะต้องรู้ว่าสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะนักสื่อสารมวลชนมีอะไรบ้าง และจะต้องดำรงไว้ซึ่งสิทธิหน้าที่ของตนเอง ในขณะที่เดียวกันนักสื่อสารมวลชนจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยมีคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ

5.3 จรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนด้านวิทยุโทรทัศน์

- 1) ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 2) ส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนกระทำแต่ความดี เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ
- 3) ส่งเสริมและสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ และส่งเสริมความรัก ความสามัคคีของคนไทยในชาติ
- 4) ใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างมีขอบเขต รวมทั้งเคารพสิทธิ เสรีภาพของบุคคลอื่น ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- 5) รักษาคูณธรรมและศีลธรรมของสังคม
- 6) ประกอบวิชาชีพด้วยความเคารพสิทธิและทรัพย์สินทางปัญญาของผู้อื่นที่ประกอบอาชีพเดียวกัน
- 7) ไม่เสนอภาพ หรือกระทำการใดๆ ที่เป็นการลบลู่ คุกคามเหยียดหยาม หรือนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของบุคคลทั่วไปไม่ว่าของชนชาติใด
- 8) ไม่เสนอข้อมูลข่าวสาร หรือกระทำการใดๆ ที่แสดงออกถึงความทารุณโหดร้าย ขาดมนุษยธรรม ป่าเถื่อนหรืออูจาด รวมทั้งพฤติกรรมของผู้ร้ายอันผิดธรรมดา อันเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรม
- 9) ตระหนักในความสำคัญของตนที่จะช่วยอนุรักษ์ภาษาไทย อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ โดยการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง สุภาพ ถูกกาลเทศะ

5.4 จรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนด้านการผลิตรายการละครโทรทัศน์

ในหลักจริยธรรมที่เป็นหลักสากลยึดถือว่า การเลือกทำรายการต้องเป็นไปตามมารยาทและรสนิยมที่ดี โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) ไม่นำสิ่งไม่ควรเคารพตามวัฒนธรรมประเพณีมาเป็นเรื่องล้อเล่น ขบขัน
- 2) ไม่เป็นการแสดงซึ่งผู้เยาว์นำไปทำตามอย่างแล้วจะเกิดความเสียหาย
- 3) ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกสยดสยองหวาดกลัว หรือแสดงความทารุณ
- 4) ไม่ลบหลู่ล่วงเกินผู้ใด
- 5) การแสดงความคิดเห็นควรมีสัมมาคารวะ
- 6) ไม่เป็นการยั่วยุให้ประพฤติก่อเสียมเสียดศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีของบ้านเมืองที่ควรรักษาไว้
- 7) เสนอข้อเท็จจริงให้ถูกต้อง และไม่เสนอแต่เพียงบางส่วน หรือบางแง่อันจะทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องสำคัญคลาดเคลื่อน
- 8) ไม่ใช้วิธียั่วยุปลุกปั่นอารมณ์ให้เชื่อตาม
- 9) ไม่ส่งเสริมให้แก่ปัญหาด้วยอารมณ์
- 10) ไม่ทำให้เกิดทัศนคติที่ทำลายศรัทธาอันเป็นแก่นสารของชีวิต เช่น ศรัทธาในศาสนา บิดา มารดา ชีวิตครอบครัว เป็นต้น
- 11) ไม่ทำให้เกิดความเกลียดชัง แยกแยะระหว่างคนต่างฐานะ อาชีพ ศาสนา เชื้อชาติ และอุดมคติ
- 12) ด้านฉากพิศवास ไม่ควรแสดงอารมณ์พิศवासจนก่อให้เกิดอารมณ์จนถึงขีดต่ำสุด การแสดงออกในทางกามารมณ์ที่ผิดปกติ
- 13) ไม่แสดงถึงความหยาบคายอย่างต่ำช้า ที่แสดงออกทั้งทางกาย และจากถ้อยคำพูด

14) ต้องแสดงออกถึงความเคารพในศาสนา ชาติ สถาบัน และบุคคลสำคัญของชาติ

15) ไม่นำเสนอเรื่องการแสดงออกเป็นนักบวชไปในทำนองตลก

16) ไม่นำเสนอการทำการโหดร้ายทารุณต่อเด็ก และสัตว์

17) ไม่นำเสนอในลักษณะที่ให้ความเห็นอกเห็นใจต่อการทำอาชญากรรม การกระทำผิดในทางชั่วร้ายหรือเป็นบาป

18) ไม่ควรถากถางกฎหมาย ธรรมชาติ หรือความเป็นมนุษย์ หรือให้ความเห็นอกเห็นใจต่อการละเมิดสิ่งเหล่านี้

19) ในเรื่องอาชญากรรม ไม่ควรเสนอรายละเอียดการฆาตกรรม ไม่ถือว่าการล้างแค้นเป็นวิธีการที่ถูกต้อง

20) ไม่ควรเสนอรายละเอียดของวิธีการลักทรัพย์ ใจกรรม ทำลายตู้নিরภัย วางระเบิดรถไฟ เหมือง สถานที่ก่อสร้าง การลอบวางเพลิง

21) การใช้อาวุธควรทำเท่าที่จำเป็น

22) ไม่เสนอวิธีล่กลอบของเถื่อน

23) ไม่มีรูปแบบที่ส่งเสริมให้มีการอยากลองยาเสพติด

24) ผู้ผลิตต้องติดตามผลงานการผลิตจนแล้วเสร็จ ห้ามทิ้งงานกลางคัน

25) ผู้ผลิตไม่พึงลอกเลียน แอบอ้าง หรืออ้างเอาผลงานของผู้อื่นไปใช้ประโยชน์ โดยไม่ให้เกียรติแก่เจ้าของผลงานเดิมเสียก่อน

5. แนวคิดเรื่องการศึกษาคุณภาพและมาตรฐานของการผลิตรายการ

สำหรับการพิจารณาในเรื่องของคุณภาพของรายการนั้น ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องเป็นรายการที่มีจำนวนผู้ชมมากเสมอไป แต่หมายถึงคุณภาพโดยทั่วไปซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

3.1 คุณภาพทางด้านศิลปะ

รายการนั้นจะต้องเกิดความเร้าอารมณ์แก่ผู้ชม ความเร้าอารมณ์นี้เกิดจากศิลปะในองค์ประกอบต่างๆ ของรายการ ตั้งแต่เนื้อเรื่องและบทโทรทัศน์ที่ดึงดูดความสนใจ ถ้าเป็นรายการประเภทการแสดงก็หมายถึงบทประพันธ์และบทโทรทัศน์ ต่อจากนั้นก็จะเป็นศิลปะในการกำกับรายการ คือ มุมกล้อง และการตัดต่อที่ตื่นตาตื่นใจ ถ้าเป็นรายการที่มีผู้แสดง ผู้แสดงจะต้องเข้าถึงศิลปะ และให้อารมณ์ตามต้องการของเนื้อเรื่อง เช่น เรื่องเศร้าก็สร้างความสะเทือนใจไปในทางเศร้า เรื่องสนุกสนานก็สนุกสนานตามไปด้วย ฉากของเรื่องต้องสมจริง รวมทั้งการให้แสงสว่างที่สะท้อนอารมณ์

สำหรับคุณภาพที่เกิดขึ้นจากการเร้าอารมณ์นั้น จะเริ่มต้นขึ้นจากการเตรียมบทโทรทัศน์ก่อน คำพูดทุกประโยคต้องมีผู้เขียนบทเอาไว้อ่านล่วงหน้าเพื่อให้ผู้ปรากฏในจอโทรทัศน์ได้พูดตาม หรืออย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการพูด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ตามที่ต้องการ เช่น ความรื่นเริง ความเศร้าและความสะเทือนใจในรูปแบบอื่น เช่น ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น

ถัดจากการเตรียมบทโทรทัศน์แล้วก็มาถึงการจัดฉากให้มีความสวยงาม สะดุดตา ตื่นเต้น และสมจริง การจัดฉากนี้เป็นเครื่องเสริมการเร้าอารมณ์ได้มาก ผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์จึงพยายามแข่งขันกันในด้านนี้มากมาย ถึงแม้ว่าจะต้องลงทุนและใช้เวลาเตรียมการมากก็ตาม

ผู้แสดงและผู้ทีปรากฏในจอในรายการต่างๆ ก็มีความสำคัญในด้านการเร้าอารมณ์เป็นอย่างมาก ปัจจุบันนี้จึงต้องมีการเลือกเฟ้นและให้การศึกษาแก่ผู้ปรากฏภาพในจอโทรทัศน์อย่างกว้างขวาง

คุณภาพทางเร้าอารมณ์ยังมีส่วนประกอบปลีกย่อยอีกหลายประการ เช่น เพลงประกอบรายการ (background music) ต้องมีความเหมาะสมต่ออารมณ์ของเรื่องที่แสดง การจัดแสงสว่างในการแสดงก็สามารถบันดาลให้เกิดอารมณ์ตามเนื้อเรื่องที่แสดงได้มาก เช่นเดียวกัน

3.2 คุณภาพทางเทคนิค

ได้แก่ ความชัดเจนของภาพและเสียง รายการที่บันทึกไว้ด้วยเทปโทรทัศน์ต้องใช้อุปกรณ์ที่มีคุณภาพ เพื่อจะได้ภาพและเสียงที่เหมือนธรรมชาติมากที่สุด บางรายการมีคุณภาพอย่างอื่นสมบูรณ์ แต่เทปโทรทัศน์มีอาการพวามัวบางขณะ หรือเสียงมีอาการโครคราก ดังบ้าง เบาบ้าง ก็ทำให้ผู้ชมเสียอารมณ์ได้

3.3 คุณภาพทางคุณธรรม

รายการที่ดีนั้นต้องส่งเสริมทางด้านคุณธรรมตามสมควรแก่เนื้อเรื่อง แม้แต่การแสดงตลกก็แฝงไว้ด้วยคุณธรรมได้ หรืออย่างน้อยก็ไม่ได้มีสิ่งที่ขัดต่อคุณธรรมที่พึงาม รายการที่แสดงออกซึ่งความโหดเหี้ยมทารุณเกินกว่าธรรมดา หรือชี้แนะไปในทางเสื่อมโทรมด้านจิตใจ เป็นรายการที่ควรหลีกเลี่ยง

3.4 คุณภาพทางเศรษฐกิจ

รายการวิทยุโทรทัศน์ที่เพียบพร้อมไปด้วยคุณภาพดังได้กล่าวมาแล้วก็น่าจะนับว่าเป็นรายการที่ดีมีคุณภาพ แต่ถ้ารายการนั้นมีผู้ชมน้อยเกินไปย่อมส่งผลทางรายได้ที่ไม่ดีนัก ผู้ผลิตรายการอาจต้องประสบกับการขาดทุนก็เรียกว่ารายการนั้นขาดคุณภาพทางเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาว่ารายการนี้ถึงแม้จะให้ผลทางการเงินไม่ดีนัก แต่ผู้ผลิตจะได้ผลทางเกียรติภูมิก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง โดยอาจได้แนวคิดที่ว่า “ขาดทุนในครั้งนี้ แต่จะได้กำไรในเวลาข้างหน้า”

การพิจารณาคุณภาพของรายการดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นหัวข้อที่พิจารณาได้ทั้งรายการของตนเอง และรายการของคู่แข่งกัน ผู้พิจารณาต้องวางใจเป็นกลางโดยไม่มีอคติ เมื่อเห็นว่ารายการของคู่แข่งนั้นมีคุณภาพเพียงไรก็เป็นเครื่องกระตุ้นให้ตนเองผลิตรายการที่มีคุณภาพที่ดีกว่า

นอกจากนี้โรเบิร์ต อัลเบอ์ส (Robert Albers, 1991) ได้ให้ทัศนะในเรื่องของมาตรฐานหรือคุณภาพของการผลิตรายการโทรทัศน์ไว้ว่า มาตรฐานหรือคุณภาพ หรือคุณค่าของรายการนั้น อาจดูได้จากสิ่งที่แสดงออกหรือเห็นได้จากความเป็นเลิศหรือความยอดเยี่ยมทางเทคนิค หรืออาจจะเป็นการประเมินคุณค่าภายใต้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือเป็นการประเมินจากการรู้สึกว่าเป็นบทบาทส่วนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

การผลิตรายการโทรทัศน์อย่างมีมาตรฐานและได้คุณภาพในแง่การผลิตของบรรดานักวิชาชีพที่ผลิตรายการโทรทัศน์นั้น ต้องมีลักษณะความจริงตามจุดประสงค์ในการผลิตคือ “การสร้างสิ่งที่ปรากฏต่อสายตาผู้ชมให้ดูสมจริง” นั่นเอง ซึ่งในที่นี้ สามารถหาเกณฑ์มาพิจารณาในเรื่องคุณภาพของรายการได้ออกเป็น 5 ข้อใหญ่ๆ คือ

(ก) **ดูตัวเนื้อหาและรูปแบบของรายการ** คือ

1. การเขียนที่มีคุณภาพคือ ต้องเน้นให้เห็นจุดสำคัญชัดเจน แสดงการเคลื่อนไหวโดยให้ผู้ชมมีความรู้สึกร่วม คล้อยตาม มีความลึกซึ้ง ชับซ้อนชวนติดตาม อีกทั้งการเล่าเรื่องนั้นเป็นหัวใจสำคัญของการเขียน รวบรัด เล่าตรงจุด มีพล็อตเรื่องที่ดี มีเริ่มตรงกลาง จบ ตัวละครก็น่าสนใจ เป็นเหตุเป็นผลให้นำติดตามหรือไม่
2. การตัดต่อ ลักษณะการตัดต่อที่ดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์แต่ละชิ้นถูกกำหนดให้มีจังหวะที่เหมาะสมและการจัดสรรที่ดี
3. การแสดง ความสามารถของนักแสดงในการแสดงออกทางการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
4. แสง การแสดงออกมาทางภาพที่ออกมาดี และมีผลตามความจริงส่วนมากจะแสดงคุณภาพการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ซึ่งความสำคัญของไฟก็คือ การเน้นให้วัตถุดูสวยและให้อารมณ์ซึ่งจะช่วยให้ชิ้นส่วนนั้นดีขึ้น
5. กล้อง การถ่ายภาพดีมีลูกเล่นมากมาย ชับซ้อน เทคนิคดี การจัดองค์ประกอบน่าสนใจ มุมกล้องทำให้ดูเหมือนเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ จะทำให้กระตุ้นความรู้สึกของผู้ดูให้อารมณ์ร่วมด้านภาพ
6. การกำกับ การกำกับที่ดีต้องมีการแก้ปัญหาตลอดเวลา เพื่อความเหมาะสมของผู้แสดงและบรรยากาศของผู้แสดงสามารถทำให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมได้

(ข) **ดูจากแก่นของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการสื่อความหมาย**

(ค) **งานศิลปกรรม** คือ การใช้เทคนิคพิเศษเข้าช่วยในการสร้างความสมจริงหรือเหนือจริง

(ง) **ผู้ชม** คือผลกระทบจากผู้ชมมาสู่รายการ หลังจากทีรายการได้ออกอากาศไปสู่สายตาผู้ชมแล้ว

(จ) **ความสำเร็จด้านธุรกิจ** กลุ่มผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ทั้งเพื่อประโยชน์สาธารณะและธุรกิจ ในวงการธุรกิจจะเน้นทางธุรกิจเป็นอันดับแรกมากกว่าความสำคัญทางศิลปะ คุณภาพของโทรทัศน์จึงเป็นเรื่องการขาย คือ มุ่งในเชิงธุรกิจนั่นเอง สื่อมวลชนทางโทรทัศน์บางคนให้ความสำคัญกับธุรกิจโฆษณาเพราะเป็นปัจจัยหลักในความสำเร็จทางธุรกิจโทรทัศน์

จุดสำคัญ 5 ประการจะเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานอย่างนักวิชาชีพ ทั้งนี้การสร้างสรรคงานออกมาแล้วได้รับรางวัลจากการประกวด และการได้รับคำวิจารณ์ที่เหมาะสมก็จะ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยหาข้อสรุปเรื่องคุณภาพได้ดีมากยิ่งขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทิปวิท พงศ์ไพบูลย์ (2534) ศึกษาเรื่อง “พัฒนาการของบริษัทผู้ดำเนินงานผลิตรายการโทรทัศน์” ผลการศึกษาส่วนหนึ่งพบว่า ธุรกิจบริษัทผู้ดำเนินงานผลิตรายการโทรทัศน์ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยมีปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นแรงผลักดันสำคัญ ธุรกิจประเภทนี้มีแนวโน้มจะทวีความสำคัญและเติบโตอย่างต่อเนื่องจนมีลักษณะการผลิตเข้าสู่รูปแบบของ “อุตสาหกรรมบันเทิง”

วีระ สุภะ (2537) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการในการผลิตละครโทรทัศน์ไทย พ.ศ.2536” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการในการผลิตละครชุดโทรทัศน์ไทยประกอบด้วยขั้นตอนในการผลิต 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการเตรียมการ ขั้นตอนการถ่ายทำ และขั้นตอนการประเมินผล ในการผลิตละครโทรทัศน์ของผู้ผลิตแต่ละสถานีนั้น ยังให้ความสำคัญกับขั้นตอนการประเมินผลน้อยเกินไป กล่าวคือ เป็นการสอบถามจากผู้ชมบางกลุ่มหรืออาศัยผลการวิจัยจากบริษัทที่ทำวิจัย ซึ่งผลที่ได้ก็ยังไม่สามารถชี้ชัดหรือเชื่อถือได้เต็มที่ หากผู้ผลิตให้ความสนใจมากขึ้น มีการศึกษาจากผู้ชมในวงกว้างขึ้น และเป็นการศึกษาอย่างมีระบบแบบแผนแล้วก็จะทำให้ ผู้ผลิตสนองความต้องการของผู้ชมได้ถูกต้องมากขึ้น สามารถผลิตงานที่มีคุณค่าต่อการรับชมของผู้ชมส่วนใหญ่ได้

ชนิดา วิบูลย์กิจวรกุล (2539) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเอกลักษณ์ของตราสินค้าของผู้ผลิตละครโทรทัศน์หลังข่าว” จากการศึกษาพบว่า ตราสินค้าของผู้ผลิตละครโทรทัศน์หลังข่าวแต่ละตราสินค้า จะมีเอกลักษณ์ของตราสินค้าเป็นของตนเอง ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามองค์ประกอบต่างๆ ของเอกลักษณ์ของตราสินค้า ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ สภาวะแวดล้อม การสื่อสาร และพฤติกรรม อันจะนำไปสู่แนวความคิดหลักของเอกลักษณ์ของแต่ละตราสินค้า อย่างไรก็ตาม เอกลักษณ์ของตราสินค้าของผู้ผลิตละครโทรทัศน์หลังข่าวดังกล่าวยังไม่มี ความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ ผลของการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในกลุ่มผู้ชมละครโทรทัศน์ กลุ่มตัวแทนสถานีโทรทัศน์ และกลุ่มผู้อุปถัมภ์รายการ ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของตราสินค้าของผู้ผลิตละครโทรทัศน์หลังข่าว พบว่า ตราสินค้ามีบทบาทต่อผู้ชมละครโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการรับประกันคุณภาพ การเปิดรับชมซ้ำ และการสร้างภาพลักษณ์ และในส่วนของสถานีโทรทัศน์นั้น ตราสินค้ามีบทบาทต่อสถานีโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเปิดรับตราซ้ำ และการสร้างภาพลักษณ์ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของผู้อุปถัมภ์รายการนั้น ตราสินค้าไม่มีบทบาทต่อผู้อุปถัมภ์รายการแต่อย่างใด

คันธिया วงศ์จันทา (2541) ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้คุณภาพรายการละครโทรทัศน์” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัย 3 ประการซึ่งมีผลต่อกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ที่มีคุณภาพ อันได้แก่ สถานีโทรทัศน์ ผู้ผลิตรายการละคร และผู้อุปถัมภ์รายการนั้น นโยบายของสถานีโทรทัศน์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อคุณภาพของละครโทรทัศน์ สำหรับเกณฑ์หรือตัวบ่งชี้ คุณภาพรายการละครโทรทัศน์ทั้ง 11 เกณฑ์ที่พัฒนาขึ้น เกณฑ์ที่บ่งชี้คุณภาพของละครโทรทัศน์ ที่ดีที่สุดคือ เกณฑ์ทางด้านความเป็นนักวิชาชีพของผู้ผลิตรายการละครซึ่งมาจากการสั่งสมประสบการณ์ส่วนตัวและแบบองค์รวมในการผลิตละครโทรทัศน์มากกว่าการเป็นผู้ที่เรียนจบโดยตรงจากทางด้านละคร และเกณฑ์เรื่องความประณีตและคุณภาพของกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์อันหมายถึง นโยบายการผลิตละคร การเลือกเรื่อง การคัดเลือกตัวแสดง ความพิถีพิถันในกระบวนการผลิต ความถูกต้องสมจริง และการเลือกเพลงประกอบของผู้ผลิตรายการละคร ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะมีผลต่อคุณภาพของละครโทรทัศน์ที่ปรากฏออกมา ในขณะที่เกณฑ์มาตรฐานความเป็นต้นแบบในเรื่องของความแปลกใหม่ ความไม่ยึดติดกับเนื้อหาเก่า และเกณฑ์คุณค่าทางจริยธรรมและการเมืองของเนื้อหา ยังพบไม่มากในเนื้อหาของละครโทรทัศน์ สำหรับความคิดเห็น และความต้องการของผู้ชมต่อเนื้อหาและคุณภาพของละคร

โทรทัศน์นั้น ผู้ชมส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเนื้อหาของละครโทรทัศน์ยังคงมีเนื้อหาแบบเก่าๆ และยังไม่พัฒนาไปเท่าที่ควร จึงต้องการให้มีเนื้อหาที่หลากหลายมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนทางด้านเทคนิคต่างๆ ในกระบวนการผลิตนั้นได้มีการพัฒนามากขึ้น

ตฤตณีย์ นพคุณ (2541) ศึกษาเรื่อง “ความเป็นมืออาชีพของนักร้องโทรทัศน์ไทย” จากการศึกษาพบว่า นักร้องโทรทัศน์มืออาชีพจะต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการที่สำคัญคือ (1) เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักอุดมการณ์ของสื่อมวลชน คือ รักในเสรีภาพ ความเป็นกลาง และเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน และยึดมั่นในความถูกต้องเที่ยงตรงของข้อมูล (2) เป็นผู้มีทัศนคติที่เหมาะสมต่อวิชาชีพนักร้อง มีใจรักและปรารถนาจะให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าในวิชาชีพของตน (3) เป็นผู้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นนักร้อง และ (4) เป็นผู้มีทักษะความเชี่ยวชาญในการทำงานทางด้านโทรทัศน์

นภาพิตร จันทรไทย (2544) ศึกษาเรื่อง “ประสบการณ์และการศึกษากับการสร้างสรรคผลงานของผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์ไทย” ผลการวิจัยพบว่า ผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันมีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้กำกับที่มีได้จบการศึกษาโดยตรงทางด้านนิเทศศาสตร์แต่มีประสบการณ์ยาวนานในวิชาชีพที่อยู่ในวงการบันเทิง เช่น นักแสดง นักแสดงละครวิทยุ ฯลฯ ผู้กำกับการแสดงที่มีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและผู้กำกับการแสดงที่มีพื้นฐานการศึกษาโดยตรงทางด้านนิเทศศาสตร์และศิลปการละคร

นอกจากนี้ ยังพบว่าประสบการณ์ การศึกษารวมไปถึงอุปนิสัย รสนิยมและความสนใจส่วนตัวของผู้กำกับการแสดงมีอิทธิพลต่อแนวทางของผลงาน ความถนัด และวิธีการในการสร้างสรรค์ผลงานของผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์ไทย และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการทำงานของผู้กำกับละครโทรทัศน์ ได้แก่ อิทธิพลจากสถานีโทรทัศน์ ผู้จัดหรือบริษัทผู้ผลิตละครโทรทัศน์ ระบบนักแสดง ความสามารถของทีมงานและความพร้อมทางด้านอุปกรณ์การผลิตเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสไตล์ของผลงาน